

RAPPORT DEN 24 OKTOBER 2006

DNR 06-4007-699

2006:16

Flytträtt för sparande i pensionsförsäkring

– kartläggning och förslag

INNEHÅLL

SAMMANFATTNING	1
BEHOVET AV FLYTTRÄTT	2
Intressekonflikter, bolagsstyrning och flytträtt	2
Flytträtt ur den enskilde konsumentens perspektiv	4
Flytträtt och de kvarvarande kunderna	5
Olika former av försäkringsprodukter och olika behov av flytträtt	6
Flytträtt avser överföring av ett belopp – inte av ett avtal	9
Faktisk flytträtt och skenbar flytträtt	10
FI:S FÖRSLAG TILL FLYTTRÄTT FÖR PENSIONS FÖRSÄKRINGAR	14
FÖRSLAGET I RELATION TILL DE SKÄL MOT RETROAKTIV FLYTTRÄTT SOM ANGETTS	19
Moturvalsproblem	19
Sämre avkastning	24
Provisionsdriven flyttkarusell	25
Skatterättsliga problem	26
Kollektivtalsgrundade tjänstepensioner	27
Retroaktiv lagstiftning och avtalsfriheten	27
KONSEKVENSER AV FÖRSLAGET	29
KARTLÄGGNING AV FLYTTRÄTT FÖR SPARANDE I PENSIONS FÖRSÄKRING	30

Sammanfattning

FI ser positivt på en mer utbredd flytträtt för pensionsförsäkringar och förespråkar att regeringen tar frågan om en tvingande flytträtt för avtal ingångna före 2006 under nytt övervägande. Flytträtten bör omfatta såväl privata pensionsförsäkringar som tjänstepensionsförsäkringar. FI anser att de problem som finns med att införa flytträtt för äldre avtal går att lösa genom hur villkoren för flytträtten utformas.

Enligt den kartläggning som FI genomfört av kundernas möjligheter att flytta sitt sparande i pensionsförsäkringar, går det att konstatera att uppskattningsvis en tredjedel av det utestående pensionskapitalet i livbolag omfattas av flytträtt, antingen obligatorisk eller frivillig. Av det avgiftsbestämda pensionssparandet omfattas uppskattningsvis strax under hälften av pensionskapitalet av flytträtt.

FI anser att dagens begränsade möjligheter att flytta sparande i pensionsförsäkringar mellan livbolagen är ett problem för konsumentskyddet och konkurrensen på försäkringsmarknaden. Problemet är både att kunderna inte kan lämna ett bolag som de är missnöjda med eller önskar lämna av annan anledning, och avsaknaden av den disciplinerande inverkan på bolagsledningarna som risken för att förlora kunder innebär. Behovet av flytträtt ur ett konsumentskyddsperspektiv är som störst i pensionsförsäkringar där kunden initialt kunnat välja försäkringsbolag. Även för övriga pensionsförsäkringar finns det behov av flytträtt, om än inte lika stort.

För att lösa de problem som ofta används som argument mot att införa en flytträtt retroaktivt, är det viktigt att villkoren för flytträtten utformas på ett genomtänkt sätt. En viktig princip i utformningen av villkoren är att de kunder som inte önskar flytta sitt pensionssparande inte ska drabbas negativt. Detta eftersom försäkringarna såldes under premissen att de inte var flyttbara och det kan ha funnits en utbredd uppfattning hos bolagets kunder att bolaget inte heller i framtiden skulle komma att erbjuda möjligheten till flytt för de kunder som så önskade. Samtidigt måste flytträtten vara utformad på ett sådant sätt att den inte är oskäligt dyr för de kunder som väljer att utnyttja flytträtten.

I rapporten har FI utarbetat en modell som hanterar balansen mellan den flyttande och de kvarvarande försäkringstagarnas intressen. Syftet med modellen är att visa på att det går att utforma en flytträtt som kan hantera denna balans på ett väl avvägt sätt. FI anser att balansen uppnås genom att beloppet som kunden bör få flytta bör motsvara det förväntade värdet av utbetalningar som försäkringsavtalet ger rätt till, men att det i vissa fall bör kunna justeras för att motverka negativa effekter för de kvarvarande kunderna, samt minskas med bolagets kostnader för att administrera flytten.

Att införa flytträtt för avtal tecknade före 2006 innebär att redan ingångna avtal ändras retroaktivt. FI anser att det finns starka skäl för detta, vilket också krävs för att kunna motivera en sådan ändring. Det är ytterst regeringens och riksdagens sak att avgöra denna fråga, men FI anser att frågan bör tas upp för förnyad prövning.

Rapporten är skriven av Tomas Flodén och Björn Palmgren

Behovet av flytträtt

Pensionssparare i livbolag har en unik relation till sina bolag. Det är sannolikt ett av de få exemplen på att en konsument är bunden av ett avtal som löper över decennier utan möjlighet till uppsägning. Detta är enligt Finansinspektionen inte förenligt med ett gott konsumentskydd.

Efter problemen i livbolagen i början av 2000-talet har konsumentskyddet i många avseenden förbättrats för pensionsspararna. Exempel på det är att styrelsen i de flesta livbolag numera ska bestå till minst hälften av representanter utan anknytning till ägaren. Ett annat är att FI på många sätt har förstärkt bevakningen av livbolagens risker, interna affärer och avgifter. För avtal som upprättas från 2006 finns nu en lagstadgad flytträtt i försäkringsavtalslagen (2005:104). Denna rätt omfattar dock endast vissa typer av pensionsförsäkringar, och eftersom lagen kom att bli formulerad som en rätt till återköp och inte som en rätt till överföring av försäkringens värde till ett annat bolag, begränsar skattelagstiftningen i hög utsträckning användbarheten av den lagstadgade flytträtten. För att uppnå den önskade effekten av den nya lagen, har Finansdepartementet utarbetat ett förslag till ändring i försäkringsavtalslagen,¹ där även rätten till överföring förs in i lagen. Enligt förslaget ska ändringen börja gälla från och med 1 april 2007. För avtal tecknade före 2006 gäller dessutom inte kravet på flytträtt överhuvudtaget. Avtal utan flytträtt kommer under ett antal år att utgöra huvuddelen av allt sparande i livbolag, om inte flytträtten vidgas.

Som pensionssparare i ett livbolag kan man alltså vara bunden till livbolaget under en stor del av sitt återstående liv. Sparande till pension i livbolag sker ofta över långa tidsperioder. Inte sällan har kunderna betydande sparmedel hos det livbolag som de en gång har valt som förvaltare av sitt pensionssparande. Merparten av sparandet i pensionsförsäkringar är sådant som kunderna idag inte har möjlighet att flytta till ett annat livbolag.

Avsaknaden av flytträtt är problematisk ur ett antal perspektiv och drabbar såväl de befintliga pensionsspararna som framtida. Problemen drabbar konsumenterna på två vägar:

- *Kollektivt problem i form av intressekonflikter och bolagsstyrning.* Avsaknaden av flytträtt medför en ökad risk för att bolaget inte agerar med försäkringstagarkollektivets bästa för ögonen.
- *Individuellt problem.* Den enskilde konsumenten kan drabbas av betydande privatekonomiska konsekvenser och andra olägenheter genom att inte kunna anpassa sitt sparande efter förändrade förutsättningar.

Intressekonflikter, bolagsstyrning och flytträtt

Avsaknaden av flytträtt är en principiell obalans mellan kunden och bolaget, en obalans som sällan finns på andra marknader. Kundernas sparande är inlåsta hos det bolag de en gång valt eftersom flytträtt saknas. Därför kan de

¹ Lagrådsremiss "Flytt av försäkringssparande, en komplettering", 21 juni 2006

inte genom att ”rösta med fötterna” visa sitt missnöje med hur bolaget väljer att förvalta sparkapitalet eller i övrigt bedriva sin verksamhet. I tjänstepensionsförsäkring kan kunderna även sakna möjlighet att upphöra med nysparande i bolaget utan att själva byta arbetsgivare. I avsaknad av befintliga kunder som kan ta sitt sparkapital och gå, försvagas den disciplinerande inverkan på bolagen som risken för missnöjda kunder normalt innebär.

Utöver att vara kunder i bolagen bidrar spararna i pensionsförsäkringar normalt med huvuddelen eller en stor del av allt riskkapitalet i bolagen. Detta kan även vara fallet i vinstutdelande bolag.² Såsom beskrivs i försäkringsföretagsutredningen så saknar kunderna i icke-vinstutdelande och vinstutdelande livbolag egentligt inflytande över verksamheten, eftersom de inte är ägare trots deras bidrag av riskkapital.³ I de ömsesidiga bolagen (och tjänstepensionskassorna) är möjligheten till inflytande också i många fall begränsad trots att kunderna där formellt är ägarna av verksamheten.

I såväl ömsesidigt verkande bolag som vinstutdelande bolag har bolagsledningen därför i praktiken ett stort diskretionärt utrymme att agera på ett sätt som inte nödvändigtvis gynnar kunderna. Inte sällan har aktieägarna, och i vissa fall bolagsledningen, också ekonomiska incitament att agera på det viset. Detta förhållande skulle kunna motverkas av om kunderna hade möjlighet att flytta sitt pensionssparande och på så vis visa sitt missnöje. En flytträtt är således mer än en nödutgång för kunderna att lämna bolag som inte tillvaratar deras intressen, det är dessutom ett incitament för bolagsledning att agera i kundernas intressen för att behålla den befintliga kundbasen. Införandet av flytträtt kan således förhoppningsvis leda till att viljan att utnyttja en flytträtt kommer att minska.

De problem som denna avsaknad av inflytande kan ge upphov till är väl beskrivna i försäkringsföretagsutredningens analys (f.a. kapitel 5.4), samt i det särskilda yttrandet till utredningen. De är också illustrerade i samband med ett flertal omdiskuterade händelser i försäkringsbranschen under 1990 talet och början av 2000 talet.

Införandet av flytträtt löser inte samtliga problem med intressekonflikter och bolagsstyrning i försäkringsbranschen. På samma sätt räcker det inte med de ändringar av associationsrätten som försäkringsföretagsutredningen föreslår, för att lösa problemen. Båda förslagen bidrar dock på olika vis till att minska problemen, och förslagen kompletterar i viss mån varandra.

Utöver att inlåsnigen förstärker intressekonflikterna mellan kunder och bolag, samt ger upphov till bolagsstyrningsproblem som innebär risker för de befintliga kunderna, medför inlåsnigen att försäkringsmarknaden blir mindre dynamisk eftersom konkurrensen hämmas. I avsaknad av flytträtt konkur-

² Riskkapital är sådant kapital som kan användas för förlusttäckning. Riskkapital som kunderna har rätt till, men som de saknar inflytande över, är konsolideringsfonden och avsättningen för villkorad återbäring. Villkorad återbäring är dock inte rent riskkapital, men har vissa egenskaper som gör att aktieägarna kan använda det för att öka sina möjligheter till en hög avkastning utan att själva stå förlustrisken. Detta skiljer det från exempelvis fondförsäkringskapitalet där en hög avkastning inte direkt innebär en högre avkastning för aktieägarna. Detta utvecklas i det särskilda yttrandet till försäkringsföretagsutredningen.

³ Utredningen, *Ny associationsrätt för försäkringsföretag*, SOU 2006:55, beskriver det inte som att kunderna i vinstutdelande bolag bidrar med riskkapital, och tonar också ner risken för intressekonflikter och bolagsstyrningsproblem i vinstutdelande bolag, vilket kritiserats i det särskilda yttrandet av Lars Hörngren, Gustav Sjöberg och Staffan Viotti.

rerar bolagen huvudsakligen om nya kunder eller nya premier. Genom att en stor del av kunderna är inlåsta i sitt sparande försämras också incitamenten för bolagen att vara innovativa och utveckla nya produkter. Om det var möjligt för fler att flytta sitt sparande till rimliga villkor skulle det sannolikt stimulera innovationsförmågan och underlätta för nya företag att komma in på marknaden.

Konkurrensen om nya kunder kan utgöra ett skydd för de befintliga kunderna, eftersom det försvårar för bolagen att attrahera nya kunder om det framstår som att bolaget inte värnar om sina befintliga kunder. Samtidigt innebär konkurrensen om nya kunder, när de befintliga är inlåsta, att bolaget kan frestas att utforma erbjudanden för att attrahera nya kunder som innebär en förmögenhetsöverföring från befintliga kunder till nya.

Flytträtt ur den enskilde konsumentens perspektiv

De enskilda konsumenternas sammantagna agerande är en del av den marknadsdisciplin som tvingar bolagen till att arbeta med kundernas bästa för ögonen. De enskilda kunderna har dock olika intressen och ett bolag kan aldrig tillgodose alla kunders behov och förändrade önskemål. Den enskilda kunden kan ha en rad rationella eller emotionella skäl för att vilja flytta sparatet från ett bolag till ett annat, eller från en form av försäkringssparande till en annan. Exempel på sådana skäl att önska byta bolag kan vara:

- Kunden kan ha tappat delar eller hela av sitt initiala förtroende för bolaget och kan därför önska att byta bolag. Det kan bero på t.ex. kundens erfarenheter av bolaget sedan sparkapitalet placerades där, bolaget kan ha fått nya ägare, nya förvaltare av tillgångarna eller bara ändrad inriktning.
- Förändrade privatekonomiska förutsättningar kan leda till att kunden har anledning att vilja ha en högre eller lägre risk i sitt pensions-sparande än vad den befintliga försäkringen medför.
- Garantins innebörd i en traditionell livförsäkring kan förändras för kunden när makroekonomiska förutsättningar som exempelvis inflation och räntor förändras.⁴
- Bolagets finansiella ställning påverkar förutsättningarna för en god avkastning. Det beror på att finansiellt svaga bolag har svårt att ta finansiell risk, eftersom de riskerar att bli insolventa om tillgångarna förlorar i värde. Den lägre finansiella risken medför en sämre chans att generera avkastning utöver garantin och därmed lägre återbäring.
- Kunder som pensionssparar kan ha ett behov av att samla sitt pensionssparande, särskilt när man närmar sig pensionering. Genom byten av anställning, förändringar av pensionssparande mellan olika bolag eller nysparande i nya produkter kan det ha uppstått ett antal

⁴ I en höginflationsekonomi innebär en garanti som innebär minst en årlig förräntning av premien på exempelvis 3 procent ett förhållandevis lågt skydd och stort riskutrymme och en god möjlighet till hög avkastning. Motsvarande garanti i en låginflationsekonomi innebär ett högt skydd men ett litet riskutrymme och sämre möjlighet till en hög avkastning, allt annat lika.

olika pensionskapitalbelopp, och då finns ett praktiskt behov av att få bättre överblick över sina framtida pensionsinkomster och därmed slippa få utbetalningar från ett antal olika försäkringsgivare.

Givetvis kan flera av dessa situationer lösas genom att kunden stannar i samma bolag, men byter produkt eller ändrar sina villkor. Detta förutsätter dock att bolaget vill och kan erbjuda en lösning som tilltalar kunden.

Obalansen mellan kunden och bolaget accentueras av att bolagen har en möjlighet att överlåta avtalen. Bolagen kan överlåta sina bestånd eller delar av dessa, samt sälja hela verksamheten, till ett annat bolag efter tillstånd från Finansinspektionen. FI ska i den prövningen ta hänsyn till kundernas intressen, men de enskilda kunderna har ingen rätt till inflytande över beslutet. En överlåtelse förändrar i och för sig inte avtalsinnehållet, kunden har fortfarande de rättigheter som finns i försäkringsavtalet. Men det är ju tänkbart att förmågan eller formen för att uppfylla avtalsvillkoren kan förändras av att avtalet övertas av en ny part, särskilt om överskottshanteringen är otydligt reglerad. Någon motsvarighet finns inte för kunden eftersom det inte finns någon praktisk möjlighet för denne att överlåta sina rättigheter och skyldigheter enligt avtalet. Någon andrahandsmarknad för pensionsförsäkringsavtal finns inte i Sverige. Det finns därför en asymmetri mellan avtalsparterna till företagets förmån, så till vida att en form av flytträtt finns för bolaget men inte för kunden.

Flytträtt och de kvarvarande kunderna

Merparten av pensionsförsäkringsavtalen är tecknade i en tid då inte skatte- lagstiftningen gav någon reell möjlighet att erbjuda flytträtt. Många kunder tecknade sannolikt försäkringarna i tron att varken de eller deras medkunder skulle kunna flytta pensionskapitalet i framtiden.

Eftersom det ofta är kunderna som står för en stor del av riskkapitalet i livbolagen, så innebär det att kunderna riskerar att drabbas negativt om de kunder som flyttar får med sig en större del av bolagets kapital än vad de har rätt till enligt kontributionsprincipen. Eftersom detta i hög utsträckning är en regel som lämnar stort tolkningsutrymme, så är det svårt att med bestämdhet säga vad som är för mycket kapital.

På samma sätt riskerar de kvarvarande kunderna att drabbas negativt av ett sämre utfall i försäkringsriskerna än förväntat. Skulle en flytträtt införas som innebär att ett bolags riskspridning försämras, utan att bolaget får kompensation för det, riskerar således kvarvarande kunder att drabbas negativt.

Med andra ord så kan en flytträtt som inte tar hänsyn till dessa förhållanden skada de konsumenter som inte önskar att flytta sitt pensionskapital, och som dessutom tecknat försäkringarna i tron att bolaget inte kommer att erbjuda någon flytträtt. En flytträtt som införs, men som inte hanterar den risken, är inte förenlig med ett gott konsumentskydd.

Olika former av försäkringsprodukter och olika behov av flytträtt

Ur Finansinspektionens perspektiv handlar behovet av att införa flytträtt för redan ingångna avtal om konsumentskydd. Behovet av konsumentskydd i form av flytträtt är inte det samma för alla former av pensionsförsäkringar. I pensionsförsäkringar där arbetsgivaren eller försäkringsbolaget garanterar ett visst belopp som ska betalas ut i pension och som inte direkt är avhängigt av försäkringsbolagets förvaltning, är behovet av flytträtt till exempel mindre än när den framtida pensionen är beroende av den försäkrades egna val av försäkringsbolag.

Ett sådant exempel är *förmånsbestämda pensioner*. Ur arbetstagarens perspektiv innebär en förmånsbestämd pension som regel att anställningen ger rätt till en pension av en viss storlek. Arbetsgivaren är skyldig att trygga detta på tillåtet sätt, exempelvis genom försäkring i ett försäkringsbolag.

Det framstår som mindre angeläget för arbetstagaren, dvs. konsumenten, att i denna försäkringsform ha möjlighet att flytta försäkringen; förmånen är bestämd och arbetsgivaren ansvarar för att den utbetalas. Kunden är i detta fall mindre beroende av hur förvaltningen sker och utvecklas. Det är dock inte helt utan betydelse för arbetstagaren hur förvaltningen sker eftersom inflationsindexeringen av förmånen i vissa fall är avhängig att det finns tillräckliga överskott. Således skulle det kunna vara intressant för en arbetstagare att byta försäkringsbolag, om det skulle finnas skäl att misstänka att bolaget inte kommer att lyckas med förvaltningen.

Det motsatta exemplet är *avgiftsbestämda pensioner och pensionsförsäkringar där den anställda väljer* försäkringstyp och/eller försäkringsbolag. Den avgiftsbestämda försäkringen innebär i praktiken att arbetstagaren får disponera en viss procent av lönen som premie att placera i en pensionsförsäkring. Arbetsgivaren gör normalt inga utfästelser och behöver inte ställa krav på hur stor pensionsutbetalningen i slutändan ska bli. Resultatet är istället avhängigt av värdeutvecklingen på de premier som betalas in till försäkringsbolaget. En privat försäkring fungerar på samma sätt, med den enda skillnaden att det är den försäkrade själv som betalar premien.

Som regel får arbetstagaren själv bestämma i vilken pensionsförsäkring och vilket försäkringsbolag som premien ska placeras i. Valet är dock oftast inte helt fritt för en tjänstepension, utan arbetstagaren är hänvisad till en grupp utvalda försäkringsbolag. Dessa erbjuder i sin tur ett antal olika produkter med olika avgifter, olika inriktning och olika riskskydd. Det kan handla om att välja mellan traditionell livförsäkring och fondförsäkring, att välja efterlevandeskydd, återbetalningsskydd, premiefrielse osv.

Den slutliga pensionen är i dessa fall beroende av arbetstagarens (konsumentens) val av produkt och försäkringsbolag, och således också av hur väl försäkringsbolaget lyckas i sin förvaltning. Situationen är således mycket lik den som gäller för privat pensionssparande, med det undantaget att arbetstagaren inte alltid kan välja att sluta pensionsspara (utan att avsluta sin anställning). Konsumentens framtida pension är således avhängig av ett beslut som konsumenten själv ska fatta om var och hur pensionspremien ska förvaltas. Konsumenterna har inte sällan små kunskaper om de bolag och produkter

den väljer mellan. Möjligheten att utvärdera hur de olika valen påverkar den framtida pensionen är också begränsad. Det är även i detta läge svårt för konsumenten att överblicka alla eventualiteter som kan uppstå innan pensionen ska betalas ut och väga dessa mot de olika erbjudandena. Även att bedöma hur de olika bolagen kommer att förändras de kommande åren kan vara svårt. I avsaknad av flytträtt ska konsumenten således i denna situation ta ett avgörande beslut om sin framtida ekonomiska situation, under mycket stor osäkerhet. I detta fall finns det alltså en starkare koppling mellan rätten att i ett senare läge flytta sitt pensionssparande och konsumentskyddet, jämfört med fallet förmånsbestämda pensioner.

En situation där en inte lika tydlig koppling finns mellan flytträtten och konsumentskyddet är de fall när kunden initialt inte haft någon valmöjlighet, men försäkringen ändå i stor utsträckning beror på hur försäkringsbolaget lyckas i sin förvaltning. Detta är fallet i *avgiftsbestämda tjänstepensionsförsäkringar där den försäkrade initialt inte haft möjlighet att påverka valet av försäkring eller försäkringsbolag*. Exempel på sådana försäkringar är t.ex. den traditionella avgiftsbestämda livförsäkringen som tecknas i försäkringsföreningen Kåpan enligt PA03 för statligt anställda och en liknande försäkring i SAF/LO avtalet före 1998.

I dessa försäkringar är inte den framtida pensionen beroende av arbetstagarens (konsumentens) val och kunden har inte varit i den beslutssituation som beskrevs ovan under avgiftsbestämda försäkringar med valmöjlighet. Försäkringen är i stället framförhandlad av två professionella parter med möjligheter att bedöma erbjudandet från försäkringsgivaren och det informationsunderläge som konsumenten normalt befinner sig i vid en valsituation har således inte förelegat. Situationen är i detta fall mindre lik en normal konsument/leverantör situation än i de tjänstepensioner där kunden får välja försäkringsgivare, men dock mer lik en sådan situation än vid förmånsbestämda försäkringar. Vidare kan man anta att arbetsgivaren i detta fall känner ett ansvar för hur det försäkringsbolag som valts ut för att förvalta premierna betar sig. En mer aktiv övervakning av bolaget är således sannolik i de här fallen. Sammantaget är konsumenten fortfarande beroende av förvaltarens skicklighet och riskvillighet, men det finns inte samma tydliga koppling mellan konsumentskyddet och flytträtten som i de fall då kunden själv väljer försäkringsbolag. Sammantaget är behovet av flytträtt ur ett konsumentskyddsperspektiv för dessa försäkringar, sannolikt lägre än för avgiftsbestämda försäkringar, men högre än för förmånsbestämda försäkringar.

Tilläggsförsäkringar och riskmoment

En pensionsförsäkring kan vara ett rent sparande där en premie betalas in och ett belopp betalas ut i framtiden, jämförbart med andra sparformer och sparprodukter som inlåning och fondsparande. Ofta innehåller dock livförsäkringen tillägg i form riskförsäkringar. Särskilt en form av tilläggsförsäkringar är intressanta i det här sammanhanget. Den som skyddar den försäkrade mot inkomstbortfall på grund av sjukdom eller dålig hälsa.⁵ För riskförsäkringen betalar försäkringstagaren en premie.

⁵ Olika former av tilläggsförsäkringar och flytträtt diskuteras mer i detalj senare i rapporten.

Risikförsäkringarna innebär i princip inte någon fondering av sparmedel och är ofta möjliga för kunden att avsluta när den så önskar. När kunden avslutar en risikförsäkring, som ännu inte är under utbetalning, har den inget värde i så måtto att det inte finns något ackumulerat värde i den försäkringen som utgör ett krav från kunden på bolaget. Risikförsäkringen liknar på så vis i de flesta fall skadeförsäkringar som hemförsäkringar och trafikförsäkringar. Så länge som en skada inte har inträffat, finns alltså ingen fordran från kunden på bolaget.⁶

I praktiken förändras dock värdet av risikförsäkringen löpande i takt med att sannolikheten att den kommer att utnyttjas förändras. Detta hänger samman med att risikförsäkringen ofta är utformad så att kunden har rätt att fortsätta att teckna ett årligt riskskydd till en given kostnad, oavsett hur kundens hälsa utvecklas. Värdet av försäkringen ökar således för en kund vars hälsa försämras, eftersom sannolikheten att försäkringen kommer att utnyttjas ökar. Innan inkomstbortfallet äger rum finns det dock ingen fordran från kunden på bolaget.

Oavsett hur man ser på värdet av risikförsäkringen, så förvaltar bolaget inte ett kapital för kundens räkning på det sätt som sker för sparandemomentet. Värdet av skyddet är för kunden endast beroende av att bolaget inte fallerar. På vilket sätt som förvaltningen i övrigt sker av premien är för kunden i princip ointressant. Kunden har ofta som regel också rätt att avsluta riskmomentet i försäkringen när den så önskar. Konsumenten är således i pensionsförsäkringens riskmoment inte lika sårbar och utlämnad till bolaget som i dess sparmoment. Det finns förvisso en risk för kunder med försämrad hälsa, som således inte kan teckna en motsvarande försäkring i ett annat bolag, att bolaget tar ut en högre premie än motiverat.

Problem uppstår dock eftersom pensionsförsäkringen kan vara en kombination av sparandeförsäkringen och risikförsäkringen. I de fall som risikförsäkringen har ökat i värde ur kundens perspektiv, t.ex. att kundens hälsa har försämrats samtidigt som försäkringen innehåller så kallad premiefrielse vid sjukdom, kan kunden vara inlåst hos bolaget även om det finns flytträtt. Kunden har i det fallet ett riskskydd till ett pris som var avtalat innan hälsan försämrades. Skulle kunden välja att flytta sin pensionsförsäkring kommer sannolikt inte det mottagande bolaget att vara villigt att erbjuda risikförsäkringen överhuvudtaget. En kund med försämrad hälsa kommer därför i många fall inte att kunna flytta med sig riskskyddet till ett annat bolag. En kund som är missnöjd med bolaget eller som av andra skäl önskar byta bolag, har därför i det läget att välja mellan att antingen byta till ett annat bolag utan att kunna få samma riskskydd eller att stanna kvar i det befintliga bolaget.

För att dessa kunder ska omfattas av flytträtt med bibehållet riskskydd, krävs antingen att kunden kompenseras för värdeförändringen av riskskyddet i samband med flytt, att det bolag som kunden flyttar ifrån fortsätter att tillhandahålla riskskyddet eller att det bolag som kunden flyttar till tvingas att teckna risikförsäkringen till samma villkor som gällde i det ursprungliga bolaget.

⁶ Annat än den på förhand inbetalade premien.

Av den anledningen har kunder som flyttar sitt sparandemoment rätt att behålla riskmomentet i det ursprungliga bolaget, enligt den lagstadgade flytträtten som infördes i 1 januari 2006 (FAL, 11 kap, 6 §). Kunden i exemplet har alltså med den införda lagstiftningen möjlighet att flytta sitt sparmoment och samtidigt behålla riskskyddet i det ursprungliga bolaget. Bolagen är alltså skyldiga, såvida de inte explicit avtalat bort det, att fortsätta att tillhandahålla riskförsäkringen även om kunden flyttar sitt sparande till ett annat försäkringsbolag. En försämring av hälsan eller dylikt utgör alltså inget hinder för kunden i samband med flytt under den nya lagstiftningen. För bolagen innebär det här att de i samband med flytt får behålla den del av försäkringen som riskerar att bli en förlust för bolaget.

Hur viktigt är det då att dessa kunder kan flytta sitt pensionssparande? En möjlig utgångspunkt är att dessa kunder är särskilt ömmande fall eftersom de är sjuka eller har försämrad hälsa och därför är extra skyddsvärda. En annan möjlig utgångspunkt är att de har haft tur att de har en försäkring som skyddar dem och att de fått utdelning för sin försäkringspremie i och med att försäkringen ökat i värde.

Flytträtt avser överföring av ett belopp – inte av ett avtal

Begreppet flytträtt som det kommit att användas i Sverige, avser rätten för en kund att flytta sitt pensionssparande från ett försäkringsbolag till ett annat. Med flytträtt avses alltså *inte* i den här rapporten, eller generellt i Sverige, en rätt att flytta ett försäkringsavtal från ett bolag till ett annat. Formellt sker flytten genom att pensionsförsäkrings hela värde direkt överförs till en annan pensionsförsäkring till en annan försäkringsgivare med samma person som försäkrad och till ett nytt avtal av motsvarande slag som den tidigare försäkringen. Beloppet som flyttas betalas med andra ord in som premie till ett annat försäkringsbolag, för ett nytt pensionsförsäkringsavtal.⁷ Detta är vad som i inkomstskattelagen (1999:1229) betecknas som *överföring*. Detta nya avtal kan skilja sig från det återköpta avtalet.

En flytt kan således endast bli möjlig om kunden hittar ett annat bolag att teckna en försäkring i och detta bolag är villigt att teckna försäkring med kunden. Det är inte säkert att det mottagande bolaget erbjuder samma försäkringsskydd som det bolag som kunden lämnar, om ett sådant skydd ingår i den ursprungliga försäkringen.

Ett exempel på detta är när kunden har fått försämrad hälsa sedan försäkringen ursprungligen tecknades. I det läget kan det vara svårt att hitta ett bolag som är villigt att teckna till exempel en försäkring med premiefrielse.⁸ Kunden kan i det läget befinna sig i en valsituation mellan att stanna i ett bolag som hon är missnöjd med men där hon har det riskskydd som hon efterfrågar, eller flytta till ett annat bolag men utan det riskskydd som hon önskar.

⁷ Överföring kan även ske inom ett bolag.

⁸ Premiefrielse innebär att försäkringsbolaget betalar in premien åt kunden om kunden blir arbetsförmögen.

Faktisk flytträtt och skenbar flytträtt

Det räcker inte med att bolagen erbjuder flytträtt. Flytträtten måste också vara utformad på ett sådant sätt så att det är ett faktiskt alternativ för kunderna. Om bolagen erbjuder flytträtt men till sådana villkor att det antingen innebär betydande kostnader för kunden att flytta eller att villkoren är utformade på ett sådant sätt att få uppfyller dem, finns i praktiken ingen flytträtt.

Den viktigaste variabeln i utformningen av flytträtten är vilket belopp som kunden ska få flytta. En utgångspunkt bör vara att beloppet som får flyttas ska vara skäligen ur såväl bolagets, den flyttande kundens och de kvarvarande kundernas perspektiv.

En rimlig princip är att beloppet bör beräknas så att det utgår från värdet av de framtida utbetalningar som försäkringsavtalet ger kunden rätt till. I vissa fall är detta värde förhållandevis enkelt att beräkna, i andra fall mer komplicerat. En annan rimlig princip är att den flyttande kunden ska stå för de direkta kostnader som uppstår för bolaget i samband med flytten.

Om bolaget erbjuder kunden att flytta ett belopp som är lägre än värdet av avtalet, innebär det att bolaget och i vissa fall de kvarvarande kunderna, tjänar på att kunder lämnar bolaget. I ett dylikt läge har kunderna att välja mellan att stanna i ett bolag som de inte vill vara kund i, eller att lämna det till en kanske orimligt hög kostnad. Detta bör inte anses som en faktisk flytträtt. Eftersom det för kunden inte är helt enkelt att bedöma värdet av avtalet, skulle en flytträtt utformad på det sättet dessutom kunna ge upphov till oönskade incitament för bolaget att bli av med kunder eller kundgrupper, för att stärka sitt kapital.

Om bolaget erbjuder kunden att flytta ett belopp som är högre än värdet av avtalet, så innebär det att bolaget och i vissa fall de kvarvarande kunderna förlorar på att kunderna flyttar. Så länge det rör sig om att bolaget förlorar och det enbart beror på hur bolaget själv beräknat beloppet⁹ för flytt är detta ett mindre problem. I det fall kvarvarande kunder drabbas är det mer allvarligt och inte rimligt. Det bör inte ske en förmögenhetsöverföring från de kvarvarande kunderna till de flyttande kunderna.

Värderingen av de framtida utbetalningar som avtalet ger rätt till försvåras av att en traditionell livförsäkring är en kombination av ett garanterat belopp och en rätt till att ta del av eventuell överavkastning. Denna rätt följer av försäkringsrörelselagen för bolag drivna enligt ömsesidiga principer och av försäkringsavtalet i så kallade vinstutdelande bolag. Den eventuella överavkastningen fördelas bland kunderna genom preliminärt fördelad återbäring, villkorad återbäring eller garanterad återbäring.

Värdet idag av de framtida utbetalningarna är dessutom beroende av de försäkringsinslag som finns i avtalet, samt hur försäkringsriskerna – så som sjuklighet och dödlighet – har utvecklats sedan försäkringen tecknades.

⁹ Dvs. inte en av lagstiftaren tvingande regel som leder fram till att ett ur bolaget för högt belopp flyttas. I vinstutdelande bolag är det som regel bolaget och dess aktieägare själv som drabbas om kunderna får flytta ett för högt belopp. I icke-vinstutdelande bolag är det kunderna, vilka i de rent ömsesidiga bolagen dessutom är ägarna.

Även detta måste vägas in i en bedömning av om det belopp som ska flyttas är skäligt eller inte.

Utöver att bolagen kan välja att beräkna det belopp som kunden får flytta på ett sådant sätt att flytt i princip alltid skulle vara ointressant för kunden ur ett rent ekonomiskt perspektiv, kan bolagen sätta de direkta avgifterna för flytt på en sådan nivå att flytt framstår som ointressant för kunderna. Även om bolaget kan påvisa att dessa kostnader motsvarar de faktiska kostnaderna för att administrera flytten, är det inte säkert att det är rimligt. Frågan att ställa i ett sådant läge är om det är möjligt för bolaget att förenkla rutinerna vid flytt för att få ner de administrativa kostnaderna.

Slutligen kan bolaget sätta andra villkor som kunden ska uppfylla för att få flytta sitt sparkapital som gör att flytt för många antingen inte är möjligt eller framstår som för komplicerat för att bli aktuellt.

Värdet av sparandemomentet i en pensionsförsäkring

Värdet av ett belopp som med säkerhet kommer att utbetalas vid en viss tidpunkt i framtiden är beloppet diskonterat med den riskfria räntan. I en traditionell livförsäkring utlovas att minst ett visst belopp kommer att utbetalas vid en given tidpunkt. Detta belopp benämns garanterat försäkringsbelopp. Garanterat försäkringsbelopp förekommer såväl hos vinstutdelande försäkringsbolag som hos bolag drivna enligt ömsesidiga principer.¹⁰

Från bolagens perspektiv är garanterat försäkringsbelopp det belopp som ska betalas ut och är därför ur bolagens perspektiv ett löfte med ett värde motsvarande nuvärdet beräknat med den riskfria räntan. Bolagen tar också i redovisningen upp skulden till detta nuvärde i form av livavsättningen. Om livavsättningen sker enligt betryggande principer, vilket är fallet för de pensionsförsäkringar som inte är tjänstepensioner, är dock livavsättningen högre än detta nuvärde. Ur bolagets perspektiv är dock *värdet* av utfästelsen fortfarande nuvärdet av det garanterade beloppet, plus eventuella kostnader för det kapital som krävs på marginalen för att ha försäkringen i balansräkningen.

Kunden betraktar också beloppet och betalningen som något som kommer att ske med säkerhet, även om en viss kreditrisk finns.

Värdet av den framtida utbetalningen från sparandemomentet i en pensionsförsäkring (nedan utfästelsen), är därför alltid *minst* nuvärdet av garanterat försäkringsbelopp om man bortser från risken att försäkringsbolaget inte kan fullgöra sina åtaganden mot kunderna. Nuvärde beräknas i dessa sammanhang med de riskfria räntor som motsvarar de framtida utbetalningarna.

Värdet av utfästelsen är dock som regel högre än nuvärdet av garanterat försäkringsbelopp. Försäkringsrörelselagen ger kunderna i icke-vinstutdelande försäkringsbolag rätt till överskott i verksamheten enligt skälighets- och/eller kontributionsprincipen. Dessa går i korthet ut på att kunderna får del av överskottet i proportion till hur de bidragit till överskottets uppkomst. I vinstutdelande bolag har kunderna som regel rätt till en del av överskottet från kapitalförvaltningen. Denna rätta anges i försäkringsavtalet. Eftersom kunderna således alltid har rätt till minst garanterat försäkringsbelopp vid försäkringens förfall, plus eventuell andel av

¹⁰ I en pensionsförsäkring utan återbetalningsskydd finns det en osäkerhet om beloppet kommer att betalas ut eller inte och hur länge det kommer att betalas ut. Pensionsförsäkringen kan också innehålla olika former av riskförsäkringar. Dessa osäkerheter bortses från i resonemangen i den här rutan, men behandlas senare i rapporten. I rutan diskuteras principerna för värdet av sparandemomentet i en icke-livsvarig, pensionsförsäkring, med återbetalningsskydd.

överskott, är värdet av utfästelsen alltså alltid värt mer än nuvärdet av garanterat försäkringsbelopp så länge det finns en möjlighet att det kommer att finnas ett överskott att betala ut vid förfallstidpunkten. Hur denna rätt ska värderas är inte helt trivialt och är – utöver de faktorer som påverkar värdet av standardiserade optioner - avhängig respektive bolags principer för fördelning av överskott.

Sammanfattningsvis är värdet av utfästelsen alltid minst nuvärdet av garanterat försäkringsbelopp, även då pensionskapitalet är lägre. Detta är dock *före* andra faktorer som kan påverka värdet av utfästelsen, som t.ex. försäkringsriskernas utveckling från tecknandet av försäkringen.

Värdet av befintligt kapital i bolaget för nya kunder

Intuitivt bör det finnas ett värde av det befintliga kapitalet i ett bolag när man tecknar en försäkring, eftersom ett välkapitaliserat bolag har större möjligheter till risktagande och därmed till en högre avkastning. Detta skulle betyda att kapital vars uppkomst som kunden själv inte har bidragit till, ändå skulle ha ett värde för den.

I linje med det bör det också vara till nackdel för de kunder som inte flyttar när en kund som närmar sig utbetalning väljer att flytta sin pensionsförsäkring, eftersom äldre försäkringar normalt har en större andel i konsolideringsfonden (kapitalet), än yngre försäkringar. Med flytträtt är det inte otänkbart att kunden när de börjar närma sig utbetalning väljer att flytta sin försäkring för att omvandla det anspråk som de har i konsolideringsfonden till garanterat försäkringsbelopp i ett annat bolag. Ett sådant beteende skulle utgöra ett problem om det blev utbrett i samband med införandet av en flytträtt, om det var så att kapitalet som en försäkringstagare själv inte har bidragit till, hade ett värde för denne.

I ett rent teoretiskt förhållningssätt till den problemställningen, och beroende på hur man tolkar kontributionsprincipen¹¹, så är det dock tveksamt om mängden kapital i ett bolag har ett värde för kunderna vid nytecknande. Enligt kontributionsprincipen har kunderna nämligen rätt till överskottet efter hur de själva varit med och bidragit till dess uppkomst.

Under den period som FI:s förslag till flytträtt för pensionsförsäkringar omfattar, har bolagen varit skyldiga att använda sig av betryggande antaganden i premiesättning och beräkning av försäkringstekniska avsättningar. Eftersom kunderna har betalat in en premie, vilket kan jämföras med ett sparbelopp, som överstiger det faktiska nuvärdet av garanterat försäkringsbelopp, finns det utrymme för risktagande i förvaltningen av premien. Om risktagandet faller väl ut, ökar kapitalet i bolaget och bolaget kan välja att ta mer risk. Ju längre tid som gått från premiebetalningen, desto större kan kundens bidrag till överskottet bli. Om risktagandet å andra sidan inte faller väl ut, tvingas bolaget att reducera sitt risktagande för att inte riskera att bryta mot de lagstadgade solvenskraven och i slutändan falla på sina åtaganden gentemot kunderna.

En kund som däremot betalar en premie som endast motsvarar nuvärdet av garanterat försäkringsbelopp, kan inte sägas ha bidragit till uppkomsten av något överskott oavsett när i tiden försäkringsbeloppet ska betalas ut. Hela premien går åt till att säkra den framtida utbetalningen. Sker något risktagande, så är det andra kunders kapital som riskeras, och ett eventuellt överskott av sådant risktagande bör i enlighet med en strikt tolkning av kontributionsprincipen tillfalla dessa försäkringstagare. Värdet av att teckna försäkringen i ett välkapitaliserat bolag med en sådan tolkning av kontributionsprincipen, är således inte högre än att teckna försäkringen i ett lågt kapitaliserat bolag.

¹¹ Principen för hur överskottet ska fördelas mellan olika försäkringstagare är reglerade i lag genom kontributionsprincipen, som gäller så länge inget annat avtalats. Kontributionsprincipen innebär i korthet att fördelningen ska grundas på de enskilda försäkringarnas bidrag till företagets samlade överskott. Se vidare försäkringsföretagsutredningen, 4.4.1.

Det går visserligen att hävda att konkursrisken är lägre i det välkapitaliserade bolaget än i det lägre kapitaliserade bolaget, och att kunden därför indirekt har nytta av det befintliga kapitalet. Givet att bolaget hanterar (och har möjlighet att hantera) sina risker på ett sådant sätt att riskexponeringen minskar i takt med att kapitaliseringen sjunker, så ska inte heller detta förhållande ha något värde. Eftersom bolagen dock inte har den möjligheten fullt ut i praktiken, så spelar kapitaliseringen roll vad det gäller kundens kreditrisk och detta framförallt i bolag med låg kapitalisering.

I detta perspektiv, om vi bortser från kreditrisken, så spelar det ingen roll om de äldre kunderna väljer att flytta sina pensionsförsäkringar för att säkra sitt kapital. Det överskott som detta kapital skulle ha genererat skulle ha tillfallit dem, och inte övriga försäkringstagare. Vidare kommer de i det nya bolaget inte att ha bidragit lika mycket till kapitalets uppkomst, och kommer där inte att få lika stor del av eventuella överskott som om de hade stannat kvar i det ursprungliga bolaget.¹²

Resonemangen ovan bygger på att försäkringstagarna har rätt till allt riskkapital i bolagen. I den mån det finns andra parter som tillhandahåller riskkapital, så är det givetvis möjligt att det sker risktagande med detta kapital där ett överskott uppstår som kan tilldelas en kund som betalat en premie som motsvarar nuvärdet av garanterat försäkringsbelopp. Ett sådant kapital har givetvis ett värde för kunderna. Detta kapital påverkas dock inte av en flytträtt och förändrar inte heller slutsatserna i resonemangen ovan.

I praktiken sker det nog ett bidrag av riskkapital från gamla försäkringstagare till nya, genom att de överskott som deras riskkapital möjliggör även tillfaller nya kunder. Detta skulle kunna vara ett brott mot kontributionsprincipen och bolagen skulle då utnyttja de gamla kunderna för att attrahera nya kunder. Att ett sådant beteende är möjligt beror delvis på att det inte finns flytträtt, eftersom de befintliga kunderna inte kan visa sitt missnöje genom att flytta och därmed riskerar att bli dåligt behandlade. En ytterligare förklaring till att det kan förekomma, är att det är svårt för FI att bevisa att det sker avsteg från kontributionsprincipen. Ett alternativ som bolagen skulle kunna använda sig av för att undvika att äldre kunder väljer att flytta, är möjligheten att omvandla delar av konsolideringsfonden till garanterad återbäring i takt med att kunderna närmar sig utbetalning. Garanterad återbäring innebär att kundernas anspråk på kapitalet omvandlas till en säker fordran. Kunderna har i det läget ett mindre anspråk på överskottet och kan då inte heller göra anspråk på att få samma del av eventuella framtida överskott. I utbyte får de lägre osäkerhet om den framtida pensionens utbetalning, på motsvarande sätt som om de skulle välja att flytta till ett annat bolag enbart för att säkra sitt anspråk i konsolideringsfonden.

¹² Detta beror givetvis på hur premien beräknas i det mottagande bolaget. Teoretiskt kan den beräknas så att kunden i premieinbetalningen endast får ett mindre garanterat försäkringsbelopp och därmed bidrar med ett större belopp riskkapital.

FI:s förslag till flytträtt för pensionsförsäkringar

För att stärka konsumenternas ställning på pensionsförsäkringsmarknaden föreslår FI att regeringen överväger att låta alla avgiftsbestämda pensionsförsäkringar sålda före 1 januari 2006 omfattas av flytträtt. Undantag kan dock göras för pensionsförsäkringar där konsumenten vid tecknandet inte hade möjlighet att välja försäkringsbolag. Flytträtten bör gälla i såväl livbolag som tjänstepensionskassor¹³, och för såväl privata pensionsförsäkringar som tjänstepensionsförsäkringar.

FI föreslår att kunderna bör ha rätt att flytta ett belopp motsvarande värdet av de förväntade framtida utbetalningar som försäkringsavtalet ger rätt till. Detta värde kan ses som värdet av sparmomentet i försäkringen, justerat för hur utvecklingen av försäkringsrisker har påverkat sannolikheten för att värdet kommer att betalas ut. Bolaget bör dock ha möjlighet att kompensera sig för försämrad riskpoolning. En överordnad princip bör vara att ingen förmögenhetsöverföring bör ske från de kvarvarande kunderna till den flyttande kunden.

Den flyttande kunden bör bära de administrativa kostnaderna för att hantera flytten.

Flytträtten bör inte kunna villkoras av att det finns återbetalningsskydd eller vilka tilläggförsäkringar som finns.

Syftet med FI:s förslag är att stärka konsumenternas ställning och inflytande på försäkringsmarknaden, genom att öka individens handlingsfrihet och öka konkurrensen på försäkringsmarknaden. FI:s förslag syftar därför till att få en flytträtt som omfattar så stor andel av pensionskapitalet som möjligt, men med betoning på områden där behovet av flytträtt är som störst ur ett konsumentperspektiv. På sikt är det önskvärt att flytträtten omfattar all pensionförsäkring, givet att de problem som finns med att införa flytträtten på vissa områden kan hanteras.

FI:s förslag till flytträtt är betydligt mer långtgående än den obligatoriska flytträtt som infördes i försäkringsavtalslagen från och med 2006, även om lagen skulle utökas till att även omfatta rätten till överföring, så som föreslås i Finansdepartementets lagrådsremiss.¹⁴ Den gällande obligatoriska flytträtten gäller endast för försäkringar tecknade den 1 januari 2006 eller senare, om inte annat följer av försäkringens art. Samtliga kollektivavtalsgrundade livförsäkringar är undantagna från den nu gällande obligatoriska flytträtten. Den obligatoriska flytträtten för pensionsförsäkringar, med nuvarande lydelse i försäkringsavtalslagen, är vidare endast tillämplig då skattelagstiftningen medger återköp. FI:s förslag, som omfattar betydligt fler former av pensionsförsäkringar, är retroaktivt och avser pensionsförsäkringar tecknade före den 1 januari 2006, och avser en rätt till överföring.

¹³ Med "livbolag" och "bolag" avses fortsättningsvis i texten även tjänstepensionskassor.

¹⁴ Lagrådsremiss "Flytt av försäkringsparande, en komplettering", 21 juni 2006

FI väljer att inte göra några förslag för avtal tecknade efter 31 december 2005, eftersom flytträtten för dessa är utredda separat och en förhållandevis ny lagstiftning för dessa avtal har trätt i kraft. FI ser dock givetvis positivt på att även dessa omfattas av flytträtt i möjligaste mån och att den komplettering av försäkringsavtalslagen som diskuterats tidigare genomförs, så att lagen får den initialt avsedda verkan.

Flytträttens omfattning i FI:s förslag

Flytträtten bör minst omfatta alla avgiftsbestämda pensionsförsäkringar, där kunden initialt haft en valmöjlighet mellan olika försäkringsbolag. Flytträtten bör gälla såväl tjänstepensioner som privata pensioner, och försäkringar i både livbolag och tjänstepensionskassor.

Flytträtten i FI:s förslag gäller de försäkrade, även om försäkringstagaren är en juridisk person. Det betyder att för tjänstepensioner så är det arbetstagaren som bör få flytträtt. Det kan dock behövas samtycke från försäkringstagaren (arbetsgivaren) i vissa fall. I de fall försäkringstagaren är en fysisk person, men det finns oåterkalleliga förmånstagarförordnande, krävs samtycke från förmånstagaren för flytt.

Flytträtten bör inte kunna villkoras av huruvida det finns återbetalningsskydd eller inte, eller huruvida försäkringen innehåller riskinslag eller inte. För att möjliggöra flytt av dessa försäkringar bör bolagen ha möjlighet att justera det belopp som kunden får flytta. För detta ändamål bör bolagen ha rätt att kräva in information om den försäkrades hälsa inför en flytt, exempelvis genom en hälsodeklaration eller hälsoundersökning som bekostas av den flyttande kunden. Informationskravet bör dock stå i relation till det belopp som ska flyttas.

FI föreslår vidare att flytten bör genomföras senast inom sex månader från det att begäran om flytt inkommit till bolaget.

FI anser inte att det är nödvändigt att införa en obligatorisk flytträtt för förmånsbestämda försäkringar och försäkringar där konsumenten initialt *inte* haft en valmöjlighet mellan olika bolag, eftersom vinsten ur ett konsumentskyddsperspektiv i kombination med de problem en sådan förändring skulle medföra för bolagen och eventuellt arbetsgivarna, inte är tillräckligt stor för att motivera en framtvungad retroaktiv förändring på det området.

FI föreslår inte heller att bolagen bör vara tvungna att fortsätta att tillhandahålla riskskyddsmomentet i de pensionsförsäkringar som flyttas från bolaget, eller att *kompensera kunderna* för den eventuella värdförändring som skett av riskförsäkringen. Avsaknaden av sådana krav i FI:s förslag innebär att flytträtten för vissa kunder inte kommer bli ett ekonomiskt intressant alternativ – t.ex. kunder som har försäkringar med premiefrielse och vars hälsa har försämrats. FI inser att det finns ett konsumentskyddsintresse av mer långtgående krav gentemot bolagen på det här området, men anser dock att en retroaktiv lagstiftning som ställer sådana krav är för hårt gentemot bolagen. Det är inte heller rimligt att tvinga det mottagande bolaget att teckna en

riskförsäkring enligt samma villkor som gällde i det bolag från vilket kunden flyttade sitt pensionssparande.

De begränsningar som följer av gällande skatteregler kommer fortsatt att utgöra en begränsning av flytträtten i vissa lägen. FI föreslår inga ändringar av gällande skatteregler.

FI:s förslag innebär inte heller någon ändring i regelverket avseende skyldigheten för ett bolag att ta emot en kund som vill flytta sitt pensionskapital till bolaget. Det innebär att ett bolag *inte* är skyldigt att erbjuda en försäkring till samma villkor som det bolag som kunden lämnar.

Beloppet som kunden har rätt att flytta

Utgångspunkten i FI:s förslag för bestämmandet av det belopp som kunden bör ha rätt att flytta är att det bör vara skäligt ur såväl den flyttande kundens perspektiv, som ur de kvarvarande kundernas och bolagets perspektiv. Med skäligt avses här att beloppet är i överensstämmelse med kontributionsprincipen.

Grundprincipen bör vara sådan att det belopp som ska flyttas bör motsvara värdet av de förväntade framtida utbetalningar som försäkringsavtalet ger rätt till. Detta värde kan ses som värdet av sparmomentet i försäkringen, justerat för hur utvecklingen av försäkringsrisker har påverkat sannolikheten för att värdet kommer att betalas ut. Den flyttande kunden bör också bära de administrativa kostnaderna för att hantera flytten.

FI anser att det är viktigare att det inte sker en, enligt kontributionsprincipen, för stor överföring av värden från de kvarvarande kunderna till den flyttande kunden, än tvärtom. Därför förespråkar FI en *försiktighetsprincip* i bestämmandet av beloppet som bör få flyttas. Försiktighetsprincipen innebär att det inte alltid är en symmetri mellan rätten till justering av beloppet på grund av försäkringsrisker till bolagets eller de kvarvarande kundernas fördel, och till den flyttande kundens fördel. Detta innebär t.ex. att bolaget bör kunna justera beloppet för värdeförändringar av försäkringsrisken till sin fördel, men den flyttande kunden bör inte alltid ha den rätten då justeringen är till dennes fördel.

Beloppet som kunden minst bör ha rätt att flytta enligt FI:s förslag kan brytas ner i olika beståndsdelar. Nedbrytningen nedan är till för att illustrera vilka beståndsdelar ett belopp som ska flyttas kan bestå av. I praktiken kommer sannolikt bolagen att på olika vägar beräkna det belopp som kunden har rätt att flytta.

Värdet av sparandemomentet¹⁵

- + (A) Nuvärdet av garanterat försäkringsbelopp (garanterat försäkringsbelopp diskonterat med realistiska antaganden, som den riskfria marknadsräntan och realistiska antaganden om livslängden)
- + (B) Försäkringens andel av överskott på dagen för flytt (preliminärt fördelat överskott om realistiska antaganden används)

¹⁵ Värdet av sparandemomentet diskuteras mer ingående i ruta "Värdet av sparandemomentet i en pensionsförsäkring"

+ (C) Försäkringens garanterade och villkorade återbäring på dagen för flytt och övriga garanterade belopp som inte ingår i (A), om dessa är positiva.

+ (D) Försäkringstagarens andel av tillgångar där försäkringstagarna bär placeringsrisken (fondförsäkring), som inte ingår i (C).

- (E) Nuvärdet av framtida avtalade, ännu inte betalda, premier (garanterade belopp diskonterade med realistiska antaganden, som den riskfria marknadsräntan och realistiska antaganden om livslängden)

Justeringar för anskaffningskostnader, administrativa kostnader och dylikt

- (F) Av försäkringstagare ännu inte amorterade anskaffningskostnader om bolaget har regler för sådana uttag

- (G) Bolagets kostnader för flytten (eventuell hälsoprövning, administration o.dyl.)

Justeringar för att motverka moturvaleffekter och dylikt

- (H) Nuvärdet av försäkringsrisken (vid behov)

- (I) Justering för låg kollektiv konsolidering (vid behov)

- (J) Justering för förändrad portföljsammansättning (vid behov)

$A + B + C + D - E$ motsvarar som regel pensionskapitalet i värdebeskedet. De enskilda komponenterna i beräkningen av pensionskapitalet i värdebeskedet och här behöver dock inte alltid överensstämja, t.ex. om betryggande antaganden används. Summan blir dock som regel den samma. I vissa fall avviker emellertid summan, vilket kan vara fallet om nuvärdet av det garanterade försäkringsbeloppet är högre än pensionskapitalet beräknat retrospektivt. Att pensionskapitalet beräknas retrospektivt innebär att netto premien förräntas med återbäringsräntan.

$A - E$ motsvarar som regel livavsättningen i traditionell försäkring, om bolaget använder aktsamma (realistiska) antaganden. De realistiska antagandena i värderingen är här på kollektivnivå och inte för de enskilda försäkringstagarna. Förändringar i försäkringsriskerna för de enskilda försäkringstagarna justeras av komponenten H och delvis av J.

Eftersom A varierar med marknadsräntan, ändras den dag från dag. Förändringarna i A absorberas dock av B och C, så att summan av $A + B + C + D - E$ är stabil och beror endast på återbäringsräntan (så länge som pensionskapitalet är högre än nuvärdet av det garanterade försäkringsbeloppet).

F är en kompensation för de ännu inte täckta kostnaderna bolaget hade för att sälja försäkringen och G är en kompensation för bolagets kostnader för att administrera flytten. Detta är med andra ord kostnader som kunden har gett upphov till och som bör bäras av denna.

För pensionsförsäkringar som innehåller tilläggsförsäkringar, saknar återbetalningsskydd eller finns hos bolag med låg kollektivkonsolidering, bör bolagen kunna justera beloppet om det behövs för att undvika moturvalsproblemen eller för att undvika en oskälig omfördelning från de kvarvarande kunderna eller bolaget, till den flyttande kunden. Denna justering görs via H, I och J. Denna justering behöver enligt förslaget endast ske till den flyttande kundens nackdel, i linje med den försiktighetsprincip som diskuterades ovan.

Det betyder t.ex. att om den försäkrades hälsa har förbättrats och värdet av en försäkring utan återbetalningsskydd eller efterlevandeskydd därmed har ökat ur den försäkrades perspektiv, behöver inte bolaget kompensera kunden för den värdeökningen vid en flytt. Istället bör antas att hälsan för kunden är i linje med antagandet vid tecknandet eller enligt de antaganden som tillämpas för kohorten i övrigt. Denna princip medför att överskott som i förväntan skulle ha tillfallit den flyttande kunden, istället behålls av de kvarvarande kunderna.

Anledningen till att FI inte föreslår att kunderna bör kompenseras för värdeförändringen av riskmomentet i försäkringen eller erbjudas att behålla det momentet i bolaget samtidigt som sparandementet flyttas, är att problematiken som ger upphov till behovet av flytträtt framför allt finns i sparandementet så som beskrevs tidigare i rapporten. Att aktivera värdet av en försämrad hälsa hos en kund genom att ge kunden ett belopp som kan betalas in i ett annat bolag ger dessutom upphov till betydande bedömningsproblem och riskerar att leda ”bedrägeriförsök” i form av simulering i hälsoundersökningar och dylikt, så detta är ingen framkomlig lösning. Liknande problem finns dock i de justeringar som bör kunna göras till bolagets förmån. Bolagen har emellertid mer erfarenhet av denna form av bedömningar eftersom det redan idag tillämpas i samband med återköp och i viss utsträckning i samband med flytt. Att i efterhand upptäcka denna form av fusk är sannolikt också svårare, än när en kund dolt information avseende exempelvis en sjukdom som hon har fått diagnostiserad. Att så som i den gällande lagstiftningen låta riskmomentet ligga kvar i det ursprungliga bolaget – om inte bolagen har avtalat bort den rätten - och flytta sparmomentet upplever FI som ett för långtgående ingrepp i bolagen för att kunna införas retroaktivt. Om bolagen så önskar, kan de givetvis också kompensera kunden när försäkringsrisken utvecklats till hennes fördel, eller erbjuda kunden att behålla riskmomentet i bolaget, så länge det inte drabbar kvarvarande kunder.

Att en justering kan behöva göras för låg kollektiv konsolidering beror på att den allokerade återbäringen endast är preliminärt fördelad till försäkringstagarna och kan mer eller mindre godtyckligt återtas av försäkringsbolaget momentant genom reallokering eller över tiden genom en lägre återbäringsränta för ett delbestånd. I bolag där det finns en påtaglig risk för sådana återtag av preliminärt fördelat överskott är det inte osannolikt att värdet av utfästelsen i realiteten är lägre än pensionskapitalet, vilket ger behov av en justering av pensionskapitalet vid flytt för att undvika en omfördelning av värde från dem som stannar i bolaget till den kund som flyttar.

Förslaget i relation till de skäl mot retroaktiv flytträtt som angetts

I den departementspromemoria som låg till grund för införandet av den obligatoriska flytträtten för avtal tecknade 2006 och senare, fördes ett resonemang om att införa även en retroaktiv flytträtt.¹⁶ I promemorian listades ett antal förhållanden som talade mot ett sådant införande. Dessa var:

- Retroaktiv lagstiftning. Försiktighet är påkallad när det gäller att införa regler med retroaktiv verkan och sådan lagstiftning som huvudregel bör undvikas på det förmögenhetsrättsliga området.
- Moturvalsproblem. En utvidgad flytträtt skulle kunna komma att ominstegöra förutsättningarna för den riskpoolning som de gällande avtalen bygger på.
- Sämre avkastning på tillgångsportföljen. Bolagen måste ha en kortare placeringshorisont om flytträtt införs.
- Kunder som inte önskar flytta drabbas negativt, eftersom riskpoolningen blir sämre och avkastning på tillgångarna blir lägre.

FI har genom utformningen av sitt förslag, försökt att hantera de ovanstående problemen, samt har i rapporten försökt visa på att det kan vara försvarligt med en retroaktiv lagstiftning i det här fallet.

Utöver de förhållanden som det pekas på departementspromemorian, har även nedanstående invändningar förekommit mot införandet av flytträtt.

- Provisionsdriven flyttkarusell
- Skatterättsliga problem
- Kollektivavtalsgrundade försäkringar

Nedan diskuteras invändningarna mer i detalj och sätts i relation till FI:s förslag till flytträtt. Retroaktiv lagstiftning, som sannolikt är den viktigaste invändningen, diskuteras sist.

Moturvalsproblem

Bolagen riskerar att drabbas av så kallade moturvalsproblem om flytträtt införs. Moturvalsproblemen i det här sammanhanget är att kunder som tjänar ekonomiskt på att utnyttja flytträtten flyttar, och de som inte tjänar på det stannar. Bolagen får således i högre utsträckning behålla de försäkringar där försäkringsutfallen är negativa för bolagen, medan de med för bolaget positiva utfall flyttar. Det betyder att den riskspridning som är själva idén med försäkring går förlorad. Moturvalsproblemet uppstår både genom att kunderna kan agera efter att ny information tillkommer om hur förväntad dödlighet och sjuklighet utvecklas (biometriska risker) och hur de finansiella marknaderna utvecklas (finansiella risker).

¹⁶ Promemoria om flytträtt för pensionssparande, Finansdepartementet, juni 2004

Enligt FI:s förslag till vad som minst bör omfattas av en flytträtt så är det värdet av försäkringsavtalet som flyttas. Den försäkrade bör dock inte enligt FI:s förslag behöva få tillgodoräkna sig eventuella värdeökningar till följd av att dennas hälsa har förändrats. Däremot bör enligt FI:s förslag bolaget ha möjlighet att reducera beloppet för en kund, i de fall som det finns en värdeminskning av försäkringsavtalet till följd av kundens förändrade hälsa.

Pensionsförsäkring utan återbetalningsskydd

I pensionsförsäkring utan återbetalningsskydd räknar försäkringsbolaget med att ett antal av kunderna kommer att avlida före hela utbetalningen av försäkringen. Kvarvarande försäkringsvärde tillfaller då bolaget. I sin prissättning räknar bolagen med detta tillskott och kan erbjuda en lägre premie än om återbetalningsskydd funnits. Skulle kunder som får reda på att de med hög sannolikhet kommer att avlida före försäkringens utbetalning flytta till ett annat bolag, skulle bolagen lida förluster om de inte fick kompensation för utflödet av ”goda” risker. I förlängningen skulle denna form av produkt inte länge kunna säljas.

Utan krav på en sådan kompensation till bolaget kommer en rationell kund, som får reda på att risken att avlida har ökat att flytta försäkringen till ett annat bolag med tidigare utbetalningsdatum eller med återbetalningsskydd (dvs. belopp utbetalas även vid dödsfall), eftersom hon då säkerställer att beloppet tillfaller henne själv eller efterlevande istället för försäkringsbolaget. Det finns inget konsumentskyddsintresse av att hålla sådana möjligheter öppna för kunderna, och möjligheten till sådant beteende kan liknas vid en rätt att köpa brandförsäkringar för hus där det redan brinner i gardenen.

Om försäkringsbolaget däremot skulle kunna ha samma information som kunden om hennes förväntade kvarvarande livslängd och om bolaget kan justera beloppet som får flyttas med den sannolikheten, har kunden alltså inget incitament utifrån den nya informationen om sin hälsa att flytta. Har bolaget samma eller bättre information om kundens sannolikhet att avlida, kommer således inte moturvalsproblemet att existera.

FI har frågat bolagen hur de hanterar det här i praktiken vid flytt. Svaren visar att bolagen använder olika metoder för att skydda sig mot det här moturvalsproblemet. En grupp bolag som har flytträtt, undantar försäkringar utan återbetalningsskydd från flytträtten. En annan grupp kräver att den försäkrade skickar in en hälsodeklaration eller genomgår en läkarundersökning, och att resultatet av dessa inte ska visa på en förhöjd risk att avlida, innan flytt kan godkännas. I vissa fall är dessa krav på hälsoinformation beroende av det belopp som ska flyttas, där mindre belopp kan godkännas helt utan någon hälsobedömning, medan de något större beloppen kräver en hälsodeklaration och slutligen vid flytt av mer betydande belopp så erfordras en läkarundersökning. Åtminstone tre bolag som har rätt enligt sina avtal att kräva någon form av hälsoprövning använder sig inte av denna rätt i praktiken enligt egna uppgifter. Detta tyder på att de bolagen inte upplever detta moturvalsproblem som en betydande ekonomisk risk, vilket inte utesluter att det faktiskt är det.

Enligt FI:s förslag till flytträtt bör det belopp som får flyttas justeras för nuvärdet av försäkringsrisken. Det betyder att en person som löper stor sannolikhet att avlida före utbetalning av försäkringen, inte har rätt att flytta ett lika stort belopp som en person med lägre sannolikhet att avlida före utbetalningen. I princip bör beloppet beräknas med ett antagande om dödligheten som mer realistiskt avspeglar den försäkrades hälsa inför flytten. I praktiken kommer det dock att bli frågan om schabloner. En mycket förenklad sådan schablon är den som idag tillämpas av en grupp bolag där kunden antingen är godkänd och ingen justering görs av beloppet som får flyttas, eller icke godkänd och justeringen motsvarar hela beloppet. Huruvida en sådan grov förenkling skulle vara acceptabel eller inte är en öppen fråga. Däremot anser FI att ett system där pensionsförsäkringar utan återbetalningsskydd systematiskt undantas från flytträtten inte bär vara acceptabelt.

Bolagen bör enligt FI:s förslag ha möjlighet att kräva hälsoprövning eller hälsodeklaration i samband med flytt och även ha rätt att ta betalt av kunden för det. Läkarundersökningar och andra fysiska undersökningar av kunderna inför flytt är som regel kostsamt, och kan inskränka flytträtten eftersom det kan göra beslutet så pass dyrt att det näst intill alltid är ointressant för kunden att flytta. Hälsodeklarationer där kunden själv uppger information om sin hälsa är billigare och kan ofta ge betydande information till bolaget. Utformningen av hälsoprövningen bör stå i proportion till det belopp som ska flyttas.

Givet att en läkarundersökning eller hälsodeklaration genomförs, har sannolikt bolaget en bättre möjlighet än kunden själv att bedöma hennes förväntade kvarvarande livslängd och översätta det i ett ekonomiskt värde. Det finns dock givetvis en risk för att kunden medvetet undanhåller information från bolaget som inte framkommer i prövningen. Bolagen har i de fallen en teoretisk möjlighet att kräva tillbaka ersättning från de efterlevande när det gäller avtal som ändrats till att innehålla någon form av återbetalningsskydd. I praktiken är detta svårare. Dels så är det ju inte det bolaget som kunden lämnat som betalar ut ersättningen och det kan därför ha svårt att följa upp huruvida deras tidigare kunder avlider, dels kan det vara svårt rent marknadsföringsmässigt att kräva tillbaka pengar från efterlevande. Det finns dock även andra varianter på att dölja den undanhållna informationen, till exempel att den flyttade försäkringen ändras till en livränta med avkortad tid för utbetalning. Möjligheten att återvinna något blir i dessa fall liten. Å andra sidan kan enbart vetskapen om att bolaget har en sådan möjlighet, minska frestelsen hos merparten av kunderna att medvetet undanhålla information från bolaget. Det faktum att ett flertal bolag i dag tillåter flytträtt även för försäkringar utan återbetalningsskydd, visar att åtminstone de bolagen ser problemet som praktiskt hanterbart. FI har dock inte närmare undersökt huruvida dessa bolag fullt ut beaktar de kvarvarande kundernas berättigade rätt till kompensation, om den av bolagen erbjudna flytträtten försämrar försäkringsrisken i bolaget på ett för dem negativt sätt. Några av dessa bolag är vinstutdelande, och beroende på hur den villkorade återbäringen beräknas, drabbas antingen aktieägarna eller de kvarvarande kunderna huvudsakligen av en försämring i försäkringsriskerna.

Pensionsförsäkring med återbetalningsskydd

I pensionsförsäkring med återbetalningsskydd spelar det ur försäkringsbolaget perspektiv mindre roll huruvida den försäkrade överlever försäkringstiden eller inte, eftersom utbetalning ändå kommer att ske, antingen till den försäkrade eller efterlevande. Endast i det fallet att även efterlevande avlidit, tillfaller värdet försäkringsbolaget. Denna eventualitet bortser bolagen från i praktiken eftersom den saknar ekonomisk betydelse.

Efterlevandeskydd

Efterlevandeskyddet innebär att den efterlevande har rätt till ersättning om den försäkrade avlider. I vissa fall betalas efterlevandeskyddet genom en riskförsäkringspremie som inte fonderas (dvs. det är inget sparande, utan man betalar för ett försäkringsskydd ett år i taget). I dessa fall utgör inte flytt ett problem, eftersom försäkringen avslutas på samma vis som en hemförsäkring eller bilförsäkring. I andra fall sker en viss fondering eller utjämning av premierna i de fall som kunden har förbundit sig att betala premien över ett visst antal år. Premien hålls då konstant, så att kunden de första åren, när risken att avlida är lägre betalar en något ”för hög” premie och på slutet när risken att avlida är något högre betalar en ”för låg” premie.

Moturvalsproblemet i det här fallet är att kunden, om den får reda på att sannolikheten att överleva har förbättrats, väljer att flytta och välja en försäkring utan efterlevandeskydd. Försäkringsbolagen riskerar således att få behålla kunder som riskerar att avlida i tidigt i en för hög utsträckning.

Redan idag har kunderna som regel rätt att avsluta riskskyddet i pensionsförsäkringen när de så önskar. Kunder som får positiv information om sin hälsa, kan alltså med gällande lagstiftning välja att avsluta sitt efterlevandeskydd redan idag. Införandet av flytträtt introducerar således inte ett nytt moturvalsproblem för bolagen, utan är ett fenomen som bolagen redan är vana att hantera.

En viss skevhet i urvalet av dem som flyttar kommer också att uppstå av att personer som får reda på att deras hälsa har försämrats kraftigt inte kommer att ansöka om flytt då de inte kommer att kunna få ett efterlevandeskydd i ett annat bolag i det läget. Eftersom efterlevandeskyddet, till skillnad från återbetalningsskyddet, kan vara baserat på en riskpremie riskerar en viss försämring av försäkringsbeståndet att ske. Denna grupp är dock en delmängd av gruppen som vill flytta. Försämringen av beståndet utifrån dessa är som störst i situationer då en stor grupp kunder önskar flytta samtidigt. Även denna skevhet finns i dagsläget, eftersom de kunder som fått reda på att deras hälsa försämrats, inte väljer att avsluta sitt riskskydd i pensionsförsäkringen i samma omfattning som de som fått reda på att deras hälsa förbättrats.

Bolagen bör dock enligt FI:s förslag ha rätt att ta kompensation från dem som flyttar för den försämring av försäkringsbeståndet som kan antas ske på grund av flytten (komponent J i beräkningen av det belopp som ska få flyt-

tas). Bolagen använder redan idag en sådan justering i samband med återköp av försäkringar med dödsfallsmoment.¹⁷

FI:s förslag innehåller vidare inte någon rätt till kunderna att ta med sig av de initialt ”för höga” premierna som betalats för tilläggsförsäkringen.

Premiefrielse

Premiefrielse innebär att den försäkrade även vid inkomstbortfall får premier inbetalda som om hon arbetade. Istället för arbetsgivaren är det försäkringsbolaget som betalar premierna. En försäkrad som får information om att risken att drabbas av inkomstbortfall (exempelvis på grund av sjukdom) har intresse av att stanna kvar i bolaget. En försäkrad som får information om att risken att drabbas av inkomstbortfall har minskat, kan vilja flytta till ett bolag utan premiefrielse. Kunder som får reda på att risken väsentligen har ökat kommer att avstå från att flytta, eftersom inget bolag kommer att vilja ta emot den personen som kund. På så vis är moturvalsproblemet det samma som vid efterlevandeskydd och bör också utgöra ett mindre och hanterbart problem, särskilt om bolagen väljer att använda sig av justeringen i komponent J i beräkningen av det belopp som kunden bör få flytta.

Återbäringsröntan och skydd mot tillfälliga tillgångsprisförändringar

I traditionell livförsäkring i bolag drivna enligt ömsesidiga principer försäkrar olika generationers försäkringskunder varandra för temporära nedgångar på de finansiella marknaderna. Genom att bolagets konsolidering tillåts variera, jämnas svängningar på de finansiella marknaderna ut mellan åren. Denna finansiella försäkrings värde ökar ju lägre den kollektiva konsolideringen är, eftersom sannolikheten att den kommer att behöva utnyttjas vid utbetalningen av pensionskapitalet då är högre. Ju lägre den kollektiva konsolideringen är, desto mer frestande är det för kunderna att flytta från bolaget och desto dyrare är det för bolaget och de kvarvarande kunderna om inte bolaget har rätt att justera beloppet som flyttas för värdet av försäkringen. Dvs. kunden i ett bolag som har 95 i kollektivkonsolidering känner till att det finns en risk för att bolaget kommer att återta delar av pensionskapitalet genom en reallokering eller en framtida låg återbäringsränta. Om bolagen inte justerar beloppet som får flyttas i det läget, är kunden frestad att flytta pensionskapitalet för att skydda sig mot ett eventuellt återtagande från bolaget.

FI har frågat bolagen hur de hanterar det här i praktiken. Svaren visar att de bolag som har flytträtt förbehåller sig rätten att justera det belopp som får flyttas när den kollektiva konsolideringen är låg. Ett konkret exempel är ett bolag där pensionskapitalet som får flyttas minskas med en procent för varje enhet som bolaget ligger under 105 i kollektiv konsolidering.

FI:s förslag är här i linje med regeringens förslag och vad flera bolag redan tillämpar. Bolagen bör ha rätt att justera beloppet som får flyttas för låg kollektiv konsolidering. Justeringen är en approximation för försäkringens värde och om den sätts korrekt (eller för högt) kommer det inte att vara intres-

¹⁷ Enligt lagrådsremissen den 21 juni 2006, sidan 9.

sant för kunden att byta bolag med anledning av värdet på den här finansiella försäkringen, även om andra förhållanden kan göra att kunden fortfarande är intresserad av en flytt. Här finns det dock möjlighet för bolagen att göra oskäligt stora justeringar som förhindrar flytt. En möjlighet att hantera den risken är att föreskriva mer konkret hur justeringen ska göras.

I de fall bolagen har en hög kollektiv konsolidering är det inte orimligt att förvänta sig att bolagen väljer att sänka den genom att framöver höja återbäringsräntan. FI förespråkar dock inte någon rätt för kunden att få beloppet som ska flyttas uppjusterat för detta värde. En flytt från bolag med en hög kollektiv konsolidering innebär därför att kunden avstår från en del i kapitalet som skulle ha kunnat tillfalla denne om den valt att stanna kvar i bolaget.

Sämre avkastning

Vid ett flertal tillfällen när flytträtten har diskuterats, har argumentet att bolagen med flytträtt måste hålla en högre andel likvida tillgångar för att kunna möta kundernas oförutsägbara krav på flytt. Detta skulle göra att avkastningen blir sämre för pensionsspararna.

FI har svårt att se att bolagen skulle behöva öka sin andel likvida tillgångar för att kunna hantera en flytträtt. FI:s förslag ger bolagen möjlighet att låta det gå upp till sex månader från det att begäran om flytt inkommer till dess att överföringen till det nya bolaget ska ske. Den tiden bör vara mer än tillräcklig för att möjliggöra försäljning av de tillgångar som krävs för att kunna möta de begärda överföringarna.

Givet den tillgångssammansättning som bolagen idag har, framstår argumentet som än tunnare. Bolagen har redan i dag huvuddelen av sina tillgångar i likvida tillgångar. Flytträtten är inte heller omedelbar som i en bank, där en inlåningskund som regel har rätt att få sitt sparande i kontanter samma dag.

Totala placeringstillgångar i livbolagsbranschen 20051231 (exkl. fondförsäkring)

	2005
Obligationer och andra räntebärande tillgångar	52 %
Aktier och andelar	36 %
Byggnader och mark	4 %
Övriga tillgångar	7 %

Det har även framförts att bolagen måste gå från att matcha ett långsiktigt åtagande, till att matcha ett kortfristigt åtagande. I sådana fall skulle bolaget tvingas att korta sin investeringshorisont. Även denna invändning saknar grund, då bolagen redan idag måste säkerställa att de ständigt har tillgångar som motsvarar värdet livavsättningen. Bara för att livavsättningen eller pensionskapitalet kan flyttas under löptiden, betyder inte det att investeringshorisonten behöver kortas ner, eftersom värdet av dessa fortfarande beräknas på samma sätt som idag. Såväl tillgångar som livavsättningen marknadsvärderas eller värderas med betryggande antaganden. Detta innebär att förändringar på de finansiella marknaderna påverkar det bokförda värdet av såväl tillgångar som skulder. Om bolagen å andra sidan, värderade tillgångar och skulder till anskaffningsvärde, skulle invändningen möjligen kunna ha ett visst berättigande.

FI har således svårt att se att en flytträtt skulle medföra att bolagen skulle behöva ändra sin placeringsinriktning för att öka likviditeten. Därmed bör inte heller avkastningen påverkas negativt av en rätt för kunderna att flytta sitt sparande.

Kunder som inte önskar flytträtt drabbas negativt

Pensionsförsäkringarna som FI föreslår att bör omfattas av flytträtt såldes under premissen att de inte var flyttbara. Det kan även ha funnits en utbredd uppfattning hos bolagets kunder att bolaget inte heller i framtiden skulle komma att erbjuda möjligheten till flytt för de kunder som så önskade.

Eftersom hela förslaget syftar till att stärka konsumentskyddet på försäkringsmarknaden, så det är särskilt viktigt att de kunder som inte önskar att flytta sitt sparande i pensionsförsäkringar inte drabbas negativt av införandet av en flytträtt.

FI anser att det är möjligt att utforma flytträtten på ett sådant sätt att de kunder som inte önskar att flytta sitt försäkringssparande inte drabbas negativt av införandet. Detta uppnås dels genom att villkoren för flytträtten är utformade på ett sådant sätt att ingen förmögenhetsöverföring bör ske från de kvarvarande kunderna till de flyttande, dels genom att införandet av flytträtten förhoppningsvis leder till en ökad konkurrens och därmed bättre drivna bolag.

Provisionsdriven flyttkarusell

Ett annat argument mot flytträtt är att det riskerar att leda till en ”provisionsdriven flyttkarusell” där mäklare har stora incitament att övertyga kunder om att det vore bra att flytta. Här kan förhållandet att det rör sig om återköp (egentligen överföring) ha viss betydelse. När en återköpt försäkrings sparande flyttas till ett annat sparande kan medlen i det mottagande bolaget komma att behandlas som helt nya premier. Exempelvis betyder det att man vid återköpet kan få del av värden utöver det belopp som är garanterat (till exempel återbäring). Dessa värden skulle kunden kunna ha förlorat om hon stannat kvar i det gamla bolaget. När de sen betalas in i ett nytt bolag kan de komma att omfattas av garanti på hela beloppet. Det betyder således att stora övervärden kan säkras genom en flytt. Försäkringsmäklare kan ha det som ett särskilt argument för flytt.¹⁸ Huruvida en sådan realisering av övervärden utgör ett problem för bolagen eller inte diskuteras i rutan om värdet av pensionsförsäkringens sparandemoment.

Risken för en provisionsdriven flyttkarusell hänger ihop med att provisionerna för mäklari av pensionsförsäkring är höga. Men de kan vara höga just beroende på att flytträtt saknas. Det är inte säkert att bolagen skulle vara

¹⁸ Om försäkringskunderna skulle ha sådana riskpreferenser – vilket inte är otänkbart – har deras befintliga bolag möjlighet att omvandla delar av konsolideringsfonden till garanterad återbäring. Garanterad återbäring är inte kapital och kunderna kan i det läget inte göra anspråk på att få samma del av eventuella framtida överskott eftersom deras bidrag till dessa överskott då är lägre. På samma vis bör det fungera om de nytecknar försäkringen i ett nytt bolag, de har endast rätt till del av framtida överskott i den mån som de bidragit till deras uppkomst eller annat framgår av avtalet.

beredda att betala så höga provisioner till mäklare om flytträtt fanns. I detta sammanhang finns det också skäl att peka på möjligheten för bolagen att införa nettopremier på livsidan. När det gäller flytträtt för nya avtal, i likhet med FI:s förslag, hanteras också detta i viss utsträckning genom att det belopp som flyttas i vissa fall minskas med de ännu inte betalda anskaffningskostnaderna. Bolagen får även ta ut avgifter från den som vill flytta som täcker anskaffningskostnader, exempelvis mäklarprovisioner. Det är vidare ett eget problem, bortanför flytträttsfrågan, om försäkringsmäklarna ger råd som inte är till sina kunders fördel.

Argumentationen kring problemen med en provisionsdriven flyttkarusell indikerar att det i första hand skulle vara befintliga kunder i det mottagande bolaget som riskerar att drabbas negativt. Det skulle bero på att bolaget får en stor engångspremie genom flytten, och att bolaget erbjuder en garanti på hela beloppet. Om ett bolag erbjuder garantier till nya kunder som medför att det befintliga kollektivet drabbas negativt, är detta ett problem i sig. Det blir knappast någon skillnad för att pengarna kommer från en flytt. Sammantaget är det svårt att se att risken för en provisionsdriven flyttkarusell skulle vara ett betydelsefullt argument för att inte tillåta flytträtt.

Skatterättsliga problem

Den obligatoriska flytträtten begränsas av de regler som inkomstskattelagen ställer. Genom lagrådets yttrande 2006-03-14 om regeringens flytträttspromemoria, framkom att överföringar av försäkringar mellan försäkringsbolag, vilket flytträtten handlar om skatterättsligt, har få skatterättsliga begränsningar. Överföringar behandlas i 58 kapitlet, 18 §, tredje stycket inkomstskattelagen:

Bestämmelserna i detta kapitel hindrar inte återbetalning enligt 13 kap. 4 § äktenskapsbalken eller 15 kap. 8 § försäkringsavtalslagen (2005:104) av försäkringstagarens tillgodohavande. De hindrar inte heller en överföring av hela pensionsförsäkringens värde direkt till en annan pensionsförsäkring än som avses i 5 § om försäkringstagaren tecknar den i samband med överföringen hos samma eller annan försäkringsgivare med samma person som försäkrad. Överföringen skall i så fall inte anses som pension enligt 10 kap. 5 § första stycket 5 och inte heller som en betalning av premier för pensionsförsäkring. Lag (2005:1171).

Det betyder att inkomstskattelagen inte utgör ett väsentligt hinder för att införa flytträtt för pensionsförsäkringar.

Tillämpningen av avkastningsskattelagen kan möta praktiska hinder om flytträtten utnyttjas för att teckna försäkring i ett utländskt försäkringsbolag eller tjänstepensionsinstitut. I dagsläget är detta inte möjligt, eftersom överföring till utländska bolag inte omfattas av rätten till överföring enligt 58 kapitlet, 18 §, tredje stycket inkomstskattelagen. Hur länge Sverige kan behålla ett sådant undantag är dock osäkert. Ett avskaffande av undantaget är i sig inget hinder mot flytträtten och medför ingen begränsning av flytträtten. Det skulle dock teoretiskt kunna finna statsfinansiella intressen av att begränsa de försäkrades möjligheter att flytta sitt försäkringssparande i ett sådant läge för att upprätthålla skattebasen.

Kollektivtalsgrundade tjänstepensioner

Flytträtten bör enligt FI:s förslag gälla för den försäkrade, dvs. arbetstagaren i en tjänstepension. Flytträtten gäller för de försäkringar där den ersättningsberättigade initialt haft en valmöjlighet mellan olika förvaltare eftersom det är i dessa fall som kopplingen är som starkast mellan flytträtt och konsumentskydd, vilket diskuterades inledningsvis.

Eftersom administrationen av tjänstepensioner kan vara uppbyggda via så kallade valcentraler som administrerar premiebetalningarna, kan det krävas att arbetsgivaren godkänner flytten. Det är t.ex. inte säkert att det är praktiskt möjligt att flytta sin tjänstepension till bolag som inte är ansluten till en valcentral med vilken arbetsgivaren har samarbete.

Särskilt om förmånsbestämd försäkring

Förmånsbestämda försäkringar omfattas inte av FI:s förslag. Anledningen är att kopplingen mellan konsumentskyddet och flytträtten är svagare än i de avgiftsbestämda försäkringarna, vilket diskuterades i det inledande avsnittet kring behovet av flytträtt.

Det är sannolikt också komplicerat att införa en retroaktiv flytträtt för de förmånsbestämda försäkringarna, eftersom försäkringsbolaget kan vara angivet i kollektivavtalet. Det skulle sannolikt förutsätta att dessa avtal ändrades. Det finns även andra problem med flytträtt för de förmånsbestämda försäkringarna; förmånen måste värderas för att sedan eventuellt omvandlas till en ny förmån i det mottagande institutet. Det kan då inträffa att den nya förmånen avviker starkt från den tidigare.

Problemen med att inkludera dessa försäkringar i flytträtten bekräftas dessutom av att det idag i princip inte förekommer någon frivillig flytträtt för dessa försäkringar på marknaden, inte ens i de bolag som i övrigt erbjuder full flytträtt.

Det är dock inte nödvändigtvis omöjligt att utforma en flytträtt som även kan inkludera dessa försäkringar. Men frågan är komplex och kommer att komma upp i samband med EU-kommissionens väntade förslag om tjänstepensioners flyttbarhet/portabilitet. I avvaktan på det arbetet, samt eftersom att kopplingen till konsumentskyddet är svagare än för andra försäkringar, avstår FI från att förespråka en flytträtt för dessa försäkringar.

Retroaktiv lagstiftning och avtalsfriheten

Obligatorisk flytträtt innebär ett ingrepp i avtalsfriheten, genom att upprätta civilrättsliga avtal får ett nytt innehåll. Lagstiftningen får alltså en retroaktiv verkan. Det finns inget förbud mot retroaktiv lagstiftning på det civilrättsliga området, på det sätt som finns för straff- och skatterättsliga lagar. Däremot anses det enligt svensk rättstradition olämpligt. Det ska finnas tungt vägande skäl för att införa lagstiftning som river upp gamla avtal.

Frågan om flytträtt av äldre avtal diskuteras översiktligt i Finansdepartementets promemoria om flytträtt för pensionssparande från juni 2004, och det är framför allt detta argument som framhålls som skäl för att inte införa flytträtt för äldre avtal. Finansinspektionen anser också att detta är det starkaste argumentet mot en flytträtt.

Samtidigt är det värt att peka på det unika i avtal om sparande i pensionsförsäkringar, i förhållande till andra avtal som upprättas mellan konsumenter och företag. Det är svårt att hitta några andra avtalsformer där en konsument kan bli uppbunden under så lång tid mot ett företag. Behovet av avtalsfrihet bör ses i det perspektivet – är det verkligen rimligt att skriva så långa avtal utan en reell uppsägningsrätt med en konsument? Det är vidare viktigt att komma ihåg att köpare av pensionsförsäkringar före år 2000 inte hade möjlighet att kräva att möjligheten att flytta pensionsförsäkringen skrevs in i avtalet, eftersom skatterätten förhindrade sådan flytt. Innan dess har det alltså inte varit frågan om ett aktivt - eller ens passivt - val från kundens sida att inte ha flytträtt.

Förhållandena ovan, i kombination med de problem som beskrevs i avsnittet behov av flytträtt, leder FI till slutsatsen att det är av stort värde att införa en lagstiftning med retroaktiv verkan. Svensk rättstradition ställer höga krav på de skäl som ska finnas för att ändra ingångna civilrättsliga avtal retroaktivt. FI anser att det finns starka skäl att i detta fall göra en sådan ändring. Huruvida dessa skäl är tillräckliga är ytterst en fråga för Riksdagen.

Konsekvenser av förslaget

Om FI:s förslag införs kommer en betydande del av pensionssparandet i pensionsförsäkringar att omfattas av flytträtt. Detta kommer att sannolikt att resultera i att konkurrensen på denna marknad ökar och inträdeshindren sänks. Bolagen kommer att i högre grad än idag behöva förklara sitt agerande och överväga hur deras beslut påverkar och uppfattas av deras befintliga kunder, för att inte riskera att tappa deras förtroende. Bolag som har svårt att visa att de agerar med kundernas bästa för ögonen, riskerar att tappa kunder. Detta kan exempelvis innebära att en högre andel av konsolideringsfonden omvandlas till garanterad återbäring istället för som idag vara konsolideringsfond, om detta är vad kunden efterfrågar.

Även om flytträtten införs så som föreslås av FI, kommer fortsatt vissa kunder inte att kunna flytta sitt pensionssparande eller vara intresserade av det trots att de är missnöjda med bolaget. Det gäller de som inte själva hade någon valmöjlighet när försäkringen tecknades, de vars riskskydd har ökat i värde sedan försäkringen såldes och för vilka det därför är ekonomiskt ofördelaktigt att flytta, samt de som av skatteskäl inte har rätt att flytta. De kunder som inte kan flytta eller som det är ekonomiskt ofördelaktigt att flytta för, riskerar att drabbas av högre kostnader om en stor del av de övriga kunderna flyttar. Flytträtten är utformad på så vis att bolagen bör kompensera sig för den mindre försäkringsportföljen, men däremot inte för minskade stordriftsfördelar. Bolaget riskerar således i detta läge att bli dyrare i drift, om inte bolaget lyckas anpassa sina fasta kostnader till den nya situationen. I bolag drivna enligt ömsesidiga principer belastar högre driftkostnader de kvarvarande kundernas avkastning. Samtidigt kommer de kvarvarande kunderna att tillföras överskott från de flyttande kunderna, eftersom de flyttande kunderna endast får med sig pensionskapitalet och inte överkonsolideringen. Även i de svaga bolagen är detta fallet, eftersom en justering för svag konsolidering görs. Försiktighetsprincipen medför dessutom att när ”dåliga” risker flyttar, så får de inte med sig värdet av exempelvis en sämre hälsa. Det innebär således också att framtida kostnader avlastas bolaget. Detta bör kompensera för de ökade driftskostnaderna.

FI bedömer att bolagen *inte* kommer att behöva öka sin andel likvida tillgångar för att kunna hantera flytträtten eller i övrigt lägga om sin placeringsinriktning. Därmed bör inte heller avkastningen på investeringarna påverkas negativt av förslaget, eller bolagens möjlighet till en långsiktighet i förvaltningen. De finansiella marknaderna påverkas heller inte av förslaget.

Kartläggning av flytträtt för sparande i pensionsförsäkring

FI genomförde under maj – juni 2006 en enkätundersökning om de svenska försäkringsbolagens villkor för flytt av pensionsförsäkringar. Bakgrunden är det behov av flytträtt som FI anser finns för att konsumenternas intressen inte ska åsidosättas. Enkäten syftade till att kartlägga i vilken utsträckning som försäkringsbolagen frivilligt har infört flytträtt och villkoren i de fall som kunden har rätt att flytta sitt pensionssparande i bolagen. Enkäten har dock inte syftat till att bedöma huruvida enskilda bolag har en generös flytträtt eller om de kan tänkas uppfylla de krav som försäkringsrörelselagen och försäkringsavtalslagen ställer. Frågorna i enkäten och svaren återfinns i bilaga 1.

FI bedömer utifrån den undersökning som genomförts att uppskattningsvis en tredje av det utestående pensionskapitalet omfattas av flytträtt.¹⁹ Av pensionskapitalet avseende avgiftsbestämda pensionsförsäkringar omfattas strax under hälften av flytträtt. Delar av detta sparande, kanske någonstans mellan 5 och 15 procent, är sådant där kunden initialt inte haft möjlighet att välja försäkringsbolag.

Det belopp som kunden har rätt att flytta i de fall som kunden har rätt att flytta sitt pensionssparande är i de allra flesta fall pensionskapitalet, minskat med avgifter för flytt och i vissa fall med möjlighet för bolaget att justera för låg konsolidering. I många fall görs en justering via avgiften för icke-betalda anskaffningskostnader. Denna kan vara i form av schablon eller beräknad mer individuellt för den kund som önskar flytta. I fondförsäkring är det belopp som kunderna får flytta fondvärdet.

Beloppet som kunderna får flytta i de fall de har rätt att flytta sina pensionsförsäkringar är således i stora drag i linje med det förslag som FI lägger. En skillnad är dock att bolagen inte utgår ifrån nuvärdet av garanterat försäkringsbelopp i de fall som detta är högre än pensionskapitalet.

De avgifter som bolagen tar ut för att administrera flytten varierar kraftigt mellan olika bolag. Vissa bolag erbjuder helt avgiftsfria flyttar av pensionsförsäkringarna. Medan andra bolag kan ta 1000 kronor plus en rörlig avgift. Avgiften kompenserar inte bara för de administrativa kostnaderna i samband med flytt, utan används också av bolagen för att täcka kostnader som bolagen hade i samband med att de sålde försäkringen. Detta är i linje med FI:s förslag för hur det belopp som kunden ska få flytta ska beräknas. Det är av stor vikt att flytten inte belastar de kvarvarande kunderna. Därför är det inte heller möjligt att säga om bolagen tar ut avgifter som är högre eller lägre i förhållande till det synsätt som FI önskar ska råda för den obligatoriska flytträtten. För detta krävs att man närmare granska de enskilda bolagen.

De flesta bolagen har inte flytträtt för pensionsförsäkringar utan återbetalningsskydd. I de fall som bolagen erbjuder flytträtt för sådana försäkringar

¹⁹ Andelen är beräknad utifrån de av bolagen i enkäten angivna procentsatserna av olika försäkringsformer som omfattas av flytträtt, i kombination med övrig rapportering till FI.

kräver de, eller har rätt att kräva, någon form av hälsoundersökning. Denna bekostas av den som önskar flytta försäkringen. Detta är i linje med FI:s förslag.

Ett antal bolag har också krav på att det ska ha gått en viss tid från det att försäkringen tecknades till dess att den flyttas. I de flesta fall är denna minimitid 12 månader.

Bolag skiljer sig åt i den tid som de uppger att det tar från det att kunden har inkommit med en begäran om flytt till dess att den ska ske. Bolaget med kortast tid uppger fem dagar. De bolag som behöver längst tid uppger tre månader. Det förekommer också att bolagen förbehåller sig rätten att förlänga den tiden i vissa situationer, t.ex. om det är många kunder som samtidigt önskar flytta eller om beloppet som ska flyttas är stort. Samtliga bolags tidsåtgång ligger inom den tidsrymd som FI önskar i en eventuell lagstiftning.

Bilaga 1: Enkätfrågor till livbolagen och enkätsvar

1. Hur stor andel (i hela procent) av pensionskapitalet bedömer ni omfattas av flytträtt i ert bolag för respektive försäkringslag?

	A	B	C	D	E
	Individuell pensionsförsäkring, traditionell	Individuell pensionsförsäkring, fondförsäkring	Avgiftsbestämd tjänstepensionsförsäkring, traditionell	Avgiftsbestämd tjänstepensionsförsäkring, fondförsäkring	Förmånsbestämd tjänstepensionsförsäkring
Alecta	-	-	-	-	0,10%
AMF Pension	100 %	100 %	23 %	46 %	0 %
Avanza Pension	100 %	-	100 %	-	-
Danica Fondförsäkring	-	100 %	-	100 %	-
Folksam Fondförsäkring	-	10 %	-	10 %	-
Folksam LO Fondförsäkring	-	-	-	85 %	-
Folksam Liv	10 %	-	11 %	-	-
Förenade Liv	-	-	-	-	-
Handelsbanken Liv	100 %	100 %	100 %	100 %	-
KP Pension	-	-	-	0 %	-
KPA Fondförsäkring	-	1 %	-	0 %	-
KPA Pensionsförsäkring	6 %	-	0 %	-	-
Länsförsäkringar Fondliv	-	4 %	-	9 %	-
Länsförsäkringar Liv	1 %	-	18 %	-	-
Moderna Försäkringar Liv	-	100 %	-	100 %	-
Nordea Liv & Pension	80 %	30 %	35 %	55 %	-
Nordea Livförsäkring I	80 %	30 %	35 %	55 %	-
Nordnet Pensionsförsäkring	100 %	-	100 %	-	-
PP Pension Fondförsäkring	-	100 %	-	100 %	-
Robur Försäkring	100 %	100 %	100 %	100 %	-
SalusAnsvar Liv	1 %	-	1 %	-	-
SEB Trygg Liv Nya	-	-	-	-	-
SEB Trygg Liv Fondförsäkring	0 %	90 %	0 %	21 %	0 %
SEB Trygg Liv Gamla	-	-	-	-	-
Skandia Försäkringsaktiebolag	-	100 %	-	5 %	-

Skandia Liv	100 %	-	1 %	-	1 %
SPP Liv	100 %	-	100 %	-	0 %
SPP Liv Fondförsäkring	-	100 %	-	100 %	-
Svensk Handel Fondförsäkring	-	100 %	-	100 %	-

2. Vilket försäkringssparande saknar flytträtt i ert bolag, utöver avtal under pågående utbetalning?

(EG-anställdas tjänstepensionssparande kan alltid flyttas)

	A	B	C	D	E
	Individuell pensionsförsäkring, traditionell	Individuell pensionsförsäkring, fondförsäkring	Avgiftsbestämd tjänstepensionsförsäkring, traditionell	Avgiftsbestämd tjänstepensionsförsäkring, fondförsäkring	Förmånsbestämd tjänstepensionsförsäkring
Alecta	-	-	-	-	Alla
AMF Pension	-	-	Se D Avtalspension SAF-LO och Livsarbetspension, när det gäller premier som inbetalats före 2004-01-01 Avgångspension	ITPK, KAP-KL individuell del och PA 03 individuell del	STP-försäkringar
Avanza Pension	-	-	-	-	-
Danica Fondförsäkring	-	-	-	-	-
Folksam Fondförsäkring	-	Avtal tecknade före 2002-01-01 Avtal utan efterlevandeskydd	-	Annan avtalspension än SAF-LO Individuella tjänstepensioner: Se B FolksamPlan	-
Folksam LO Fondförsäkring	-	-	-	Se Folksam Fond	-
Folksam Liv	Avtal tecknade före 2002-01-01 Avtal med negativ risksumma.	-	Annan avtalspension än SAF-LO. SAF-LO och Livsarbetspension, när det gäller premier som inbetalats före 2004-01-01. Individuella tjänstepensioner, se A FolksamPlan	-	-
Förenade Liv	-	-	-	-	-
Handelsbanken Liv	-	-	-	-	-
KP Pension	-	-	-	-	-
KPA Fondförsäkring	-	-	-	Alla utom avtalspension SAF-LO	-
KPA Pensionsförsäkring	-	-	Alla utom avtalspension SAF-LO	-	Alla

Länsförsäkringar Fondliv	-	Avtal tecknade före 2004-01-01 Avtal tecknade efter 2004-01-01, i Reflex	-	Friplansförsäkringar tecknade före 2005-01-01 Tecknade efter 2005-01-01, i Reflex *	-
Länsförsäkringar Liv	Avtal tecknade före 2004-01-01 Avtal tecknade efter 2004-01-01, i Reflex	-	Friplansförsäkringar tecknade före 2005-01-01 Avtal tecknade efter 2005-01-01, i Reflex *	-	PA-KFS
Moderna Försäkringar Liv	-	-	-	-	-
Nordea Liv & Pension	-	-	-	Avtalspension ITPK och BTPK.	-
Nordea Livförsäkring I	-	-	Avtalspension ITPK, BTPK, KAP-KL och PA 03	Avtalspension KAP-KL	-
Nordnet Pensionsförsäkring	-	-	-	-	-
PP Pension Fondförsäkring	-	-	-	-	-
Robur Försäkring	Efterlevandeförsäkringar under utbetalning	Se A	Se A	Se A	-
SalusAnsvar Liv	Avtal tecknade före 2002-06-01	-	Avtal tecknade före 2002-06-01	-	-
SEB Trygg Liv Nya	-	Avtal tecknade med egenföretagare	-	Annan avtalspension än SAF-LO, men det gäller premier som inbetalats före 2005-01-01	-
SEB Trygg Liv Fondförsäkring	-	-	-	-	-
SEB Trygg Liv Gamla	-	-	-	-	-
Skandia Försäkringsaktiebolag	-	Kapitalpensioner	-	Avtal när det gäller premie inbetald före 2006-01-01 Kapitalpensioner	-
Skandia Liv	-	-	Försäkringskapital bildat före 2006-01-01	-	Se C
SPP Liv	-	-	-	-	Frivillig ITP, ITP-liknande planer, Utlandsplan och Förlängningsplan
SPP Liv Fondförsäkring	-	-	-	-	-
Svensk Handel Fondförsäkring	-	-	-	-	-

*Avtalsförsäkring inom ITPK, KAP-KL och PA-KFS

3. Finns det särskilda villkor för flytt av pensionskapital?

	A	B	C	D	E
	Individuell pensionsförsäkring, traditionell	Individuell pensionsförsäkring, fondförsäkring	Avgiftsbestämd tjänstepensionsförsäkring, traditionell	Avgiftsbestämd tjänstepensionsförsäkring, fondförsäkring	Förmånsbestämd tjänstepensionsförsäkring
Alecta	-	-	-	-	-
AMF Pension	Hela försäkringens värde måste flyttas. Försäkring under överföring från fond till traditionell försäkring anses då ha ett enda sparande. Hälsoprövning om sparandet står under risk.*	Se A	Se A	Se A	-
Avanza Pension	Hälsoförklaring om sparandet står under risk*	-	Se A	-	-
Danica Fondförsäkring	-	Hälsoprövning om sparandet står under risk*	-	Se B	-
Folksam Fondförsäkring	-	-	-	-	-
Folksam LO Fondförsäkring	-	-	-	-	-
Folksam Liv	-	-	-	-	-
Förenade Liv	-	-	-	-	-
Handelsbanken Liv	Hälsoprövning kan krävas	Se A	Hälsoprövning kan krävas. Försäkringsstagare och försäkrad måste godkänna flytt	Se C	Se A
KP Pension Fondförsäkring	-	-	-	-	-
KPA Fondförsäkring	-	Hälsoprövning för ren ålderspension	-	Se B	-
KPA Pensionsförsäkring	Hälsoprövning för ren ålderspension	-	Se A	-	-
Länsförsäkringar Fondliv	-	Hälsoprövning för sparande under risk. Flytt tidigast ett år efter tecknandet****	-	Se B	-
Länsförsäkringar Liv	Se Länsförsäkringar Fondliv, B	-	Se Länsförsäkringar Fondliv, B	-	-
Moderna Försäkringar Liv	-	Hälsoprövning om sparandet står under risk*	-	Se B	-
Nordea Liv & Pension	Hälsoprövning för sparande under risk	Se A	Se A	Se A	-

	Flytt tidigast ett år efter det att den första premien inbetalats****				
Nordea Livförsäkring I	Se Nordea Liv & Pension, A	-	Se Nordea Liv & Pension, A	Se Nordea Liv & Pension, A	-
Nordnet Pensionsförsäkring	Hälsoprövning för sparande under risk Ingen ettårsgräns för flytt****	-	Se A	-	-
PP Pension Fondförsäkring	-	Det nya försäkringsavtalet måste kunna ses som en direkt fortsättning av det gamla avtalet	-	Se B	-
Robur Försäkring	Hälsoprövning för sparande under risk om detta uppgår till mer än 30 % av ett prisbasbelopp.	Se A	Se A	Se A	-
SalusAnsvar Liv	Flytt möjlig först efter 18 månader för försäkring med garanterad ränta Villkorad återbäring får inte säkert omvandlas till sparande med garanti.	-	Se A	-	-
SEB Trygg Liv Nya	-	Hälsoprövning för ren ålderspension	-	Se B	-
SEB Trygg Liv Fondförsäkring	-	-	-	-	-
SEB Trygg Liv Gamla	-	-	-	-	-
Skandia Försäkringsaktiebolag	-	Hälsoprövning om sparandet står under risk* **	-	Se B	-
Skandia Liv	Bara försäkringstagaren får begära flytt. Hälsoprövning för sparande under risk.	-	Se A. Den försäkrade måste godkänna flytt	-	Se C
SPP Liv	-	-	-	Försäkringstagare och försäkrad måste begära flytt	-
SPP Liv Fondförsäkring	-	-	-	Försäkringstagare och försäkrad måste begära flytt	-
Svensk Handel Fondförsäkring	-	Flytt först efter ett år. Hälsoprövning för ren ålderspension	-	Se B	-

Alecta	-	Flytt först efter två år. Ingen begränsning för intern flytt för personalen och deras anhöriga Hälsoprövning för FORA	-	Flytt först efter två år Hälsoprövning för FORA	-
<p>*Sparandet anses stå under risk om det helt eller delvis går förlorat vid den försäkrades dödsfall. Vid fullt återbetalningsskydd anses sparandet inte stå under risk. Vid ren ålderspension står sparandet helt under risk. Kraven på riskprövning kan bero på sparandets storlek.</p> <p>** (1) Bara försäkringstagaren har rätt begära flytt (2) Krävs godkännande av den försäkrade vid flytt av tjänstepension. (3) Finns oåterkallelig förmånstagare kan flytt ske först efter samtycke från denne.</p> <p>****Jfr försäkringsavtalslagen (2 005:104) 11 kap. 2 §</p>					

4. Vilket belopp får försäkringstagaren flytta minus eventuella avgifter?

	A	B	C	D	E
	Individuell pensionsförsäkring, traditionell	Individuell pensionsförsäkring, fondförsäkring	Avgiftsbestämd tjänstepensionsförsäkring, traditionell	Avgiftsbestämd tjänstepensionsförsäkring, fondförsäkring	Förmånsbestämd tjänstepensionsförsäkring
Alecta	-	-	-	-	Det förväntade nuvärdet av ITP: s ålder och familjepension, inkl. ev. kompletteringar
AMF Pension	Pensionskapitalet	Fondvärdet	Pensionskapitalet	Fondvärdet	-
Avanza Pension	Pensionskapitalet	-	Pensionskapitalet	-	-
Danica Fondförsäkring	-	Fondvärdet	-	Fondvärdet	-
Folksam Fondförsäkring	-	Fondvärdet	-	Fondvärdet	-
Folksam LO Fondförsäkring	-	-	-	Fondvärdet	-
Folksam Liv	Pensionskapitalet	-	Pensionskapitalet	-	-
Förenade Liv	-	-	-	-	-
Handelsbanken Liv	Pensionskapitalet	Fondvärdet	Pensionskapitalet	Fondvärdet	-
KP Pension	-	-	-	-	-
KPA Fondförsäkring	-	Fondvärdet	-	Fondvärdet	-
KPA Pensionsförsäkring	Pensionskapitalet	-	Pensionskapitalet	-	-
Länsförsäkringar Fondliv	-	Fondvärdet tidigast fem dagar före flytt dagen	-	Se B	-
Länsförsäkringar Liv	Traditionell förvaltning: Pensionskapitalet Nya Världen: Pensionskapitalet, efter fem år det högsta av garanti och andelsvärdet *	-	Se under A	-	-

Moderna Försäkringar Liv	-	Fondvärdet	-	Fondvärdet	-
Nordea Liv & Pension	Pensionskapitalet	Fondvärdet	Pensionskapitalet	Fondvärdet	-
Nordea Livförsäkring I	Pensionskapitalet	-	Pensionskapitalet	Fondvärdet	-
Nordnet Pensionsförsäkring	Pensionskapitalet	-	Se A	-	-
PP Pension Fondförsäkring	-	Fondvärdet	-	Se B	-
Robur Försäkring	Pensionskapitalet	Fondvärdet	Pensionskapitalet	Fondvärdet	-
SalusAnsvar Liv	Pensionskapitalet	-	Pensionskapitalet	-	-
SEB Trygg Liv Nya	-	Fondvärdet	-	Fondvärdet	-
SEB Trygg Liv Fondförsäkring	-	-	-	-	-
SEB Trygg Liv Gamla	-	-	-	-	-
Skandia Försäkringsaktiebolag	-	Fondvärdet	-	Del av fondvärdet beräknad med schablonmetod	-
Skandia Liv	Pensionskapitalet	-	Pensionskapitalet; för avtalspension SAF-LO hela kapitalet, för övrig tjänstepensionsförsäkring den del som motsvarar premier inbetalade fr.o.m. 2006-01-01	-	Se C
SPP Liv	-	Fondvärdet	-	Se B	-
SPP Liv Fondförsäkring	Pensionskapitalet	-	Se A	-	-
Svensk Handel Fondförsäkring	-	Fondvärdet	-	Se B	-

*I båda fall avses värdet tidigast fem bankdagar före flytt dagen.

5. Vilka avgifter får försäkringstagaren betala vid flytt?

A. Individuell pensionsförsäkring, traditionell försäkring

	Minimiavgift	Fast avgift	Rörlig avgift	Avgift som beror på aktuell kollektiv konsolidering	Övriga avgifter	Övrigt
AMF Pension/ Privat Medlemspension och Aktiv	Ingen	Ingen	Ingen	Avdrag om konsolideringen är under 105 procent	-	-

AMF Pension/ Privat och Flexa	Ingen	700 kr	Ingen	Avdrag om konsolideringen är under 105 procent	-	Ingen avgift vid flytt inom AMF Flexi
Avanza Pension	Ingen	Ingen	Ingen	Ingen	Ingen	-
Folksam Liv	Ingen	700 kr	Löpande premie: tio procent av garantivärdet år 1-5, fem procent år 6-10. Engångspremie: fem procent av garantivärdet år 1-5.	Avdrag om konsolideringen är under 100 procent	-	-
Handelsbanken Liv	500 kr	Ingen	En procent av det flyttade pensionskapitalet minskat med kvarvarande startkostnader	-	Eventuella kvarvarande startkostnader	-
KPA Pensionsförsäkring	Ingen	700 kr	Två procent av pensionskapitalet	-	-	-
Länsförsäkringar Liv	Ingen	1 000 kr	Fem procent av pensionskapitalet från år 2, därefter avtrappad med en procentenhet per år, ned till nivån en procent***.	Avdrag om konsolideringen är under 100 procent. Gäller inte Nya Världen	Kostnad för eventuella läkarutlåtande	-
Nordea Liv & Pension	500 kr	Ingen	En procent av pensionskapitalet	-	-	-
Nordea Livförsäkring I	750 kr	Ingen	Fem procent av pensionskapitalet år 2 och 3, därefter avtrappad med två procentenheter vart annat år, ned till nivån en procent	-	-	-
Nordnet Pensionsförsäkring	Ingen	Ingen för kapitalpension. 250 kr för privat pensionsförsäkring	Ingen	-	Kostnad för eventuellt läkarutlåtande	-
Robur Försäkring	Ingen	500 kr	Ingen	-	-	-
SalusAnsvar Liv	500 kr	Ingen	0,5 procent av pensionskapitalet	Avdrag om konsolideringen är under 100 procent	-	-

Skandia Liv	Ingen	500 kr	Åtta procent av pensionskapitalet år 1, därefter avtrappad med en halv procent per år i 15 år. Från år 16, 0 procent.	Avdrag vid låg konsolidering	-	-
SPP Liv	500 kr	Ingen	En procent av pensionskapitalet	-	-	-

***Extra garantiavgift vid förvaltning Nya Världen: år 1-5, 0 %, år 6, 5 %, år 7, 4 %, år 8, 3 %, år 9, 2,5 %, år 10, 2 %, år 11, 1,5 %, år 12, 1 %, år 13, 0,75 %, år14, 0,5 %, år15, 0,25 % och därefter 0 % av pensionskapitalet

B. Individuell pensionsförsäkring, fondförsäkring

	Minimiavgift	Fast avgift	Rörlig avgift	Övriga avgifter	Övrigt
AMF Pension/ Privat Medlemspension och Aktiv	Ingen	Ingen	Ingen	Upplupna avgifter och skatter	-
AMF Pension/ Privat och Flexi	Ingen	700 kr	Ingen	Upplupna avgifter och skatter	Ingen avgift vid flytt inom AMF Flexi
Danica Fond..	Ingen	Ingen	Ingen	Upplupna avgifter och skatter	-
Folksam Fondförsäkring	Ingen	700 kr	Löpande premie: tio procent av fondvärdet år 1-5, fem procent år 6-10. Engångspremie: fem procent av fondvärdet år 1-5.	-	-
Handelsbanken Liv	500 kr	Ingen	En procent av det flyttbara fondvärdet	-	-
KPA Fondförsäkring	Ingen	700 kr	Två procent av det flyttbara fondvärdet	-	-
Länsförsäkringar-Fondliv	Ingen	1 000 kr	Ingen	Kostnad för ev. läkarutlåtande	-
Moderna Försäkringar Liv	Ingen	Ingen	Ingen	Upplupna avgifter och skatter	-
Nordea Liv & Pension	500 kr	Ingen	En procent av det flyttbara fondvärdet	-	-
PP Pension Fondförsäkring	Ingen	Ingen	Ingen	Ingen	-
Robur Försäkring	Ingen	500 kr	Ingen	-	-
SEB Trygg Liv Fondförsäkring	Ingen	1 000 kr	År 1-5. En procent av fondvärdet om premieavgift har betalats Annars avtrappat 4/3, 25/2, 75/2,25/2 procent för resp. år 1-5	-	-

Skandia Försäkringsaktiebolag	Ingen	500 kr	År 1-5: Avtrappat 5/4/3/2/1 procent av det flyttbara fondvärdet för resp. år 1-5	Upplupna riskavgifter Kostnad för ev. läkarutlåtande	-
SPP Liv Fond	500 kr	Ingen	En procent av det flyttbara fondvärdet	-	-
SPP Liv Fondförsäkring	500 kr	Ingen	En procent av det flyttbara fondvärdet	-	-
Svensk Handel Fondförsäkring	Ingen	1000 kr per flytttillfälle	Avtrappat med 3 / 2,5 / 2 / 1,5 / 1 / 0,5 % av pensionskapitalet 2 / 3 / ... / 7 år efter nyteckning	Ingen	Ingen premieavgift vid flytt av kapital från Svensk Handel Fondförsäkring till Svensk Handel Pensionskassa

C. Avgiftsbestämd tjänstepensionsförsäkring, traditionell

	Minimiavgift	Fast avgift	Rörlig avgift	Avgift som beror på aktuell kollektiv konsolidering	Övriga avgifter	Övrigt
AMF Pension/ Alternativ ITP och Tjänstepension	Ingen	Externt 1000 kr Internt 500 kr	Ingen	Avdrag om konsolideringen är under 105 procent	-	-
AMF Pension/ Avtalspension SAF-LO och Livsarbets-tidspension	Ingen	500 kr	Ingen	Avdrag om konsolideringen är under 105 procent	-	-
AMF Pension/ Engångsbetald Tjänstepension	Externt 1000 kr Internt 500 kr	Ingen	Externt 0,5 procent av pensionskapitalet Internt 0,25 procent	Avdrag om konsolideringen är under 105 procent	-	-
AMF Pension/ Pro Alternativ ITP och Pro Tjänstepension	Externt 1500 kr	Internt 500 kr Externt 1500 kr t.o.m. år 8	Externt 1,5 procent av pensionskapitalet under år 1-7.	Avdrag om konsolideringen är under 105 procent	-	-
AMF Pension/Pro Engångsbetald Tjänstepension	Externt: 1500 kr	Internt 500 kr Externt 1500 kr t.o.m. år 5	Externt en procent av pensionskapitalet under år 1-4.	Avdrag om konsolideringen är under 105 procent	-	-
Avanza Pension	Ingen	Ingen	Ingen	Ingen	-	-

Folksam Liv/ Individuella tjänstepensioner och alternativ ITP	Ingen	700 kr	Löpande premie: tio procent av garantivärdet år 1- 5, fem procent år 6-10. Engångspremie: fem procent av garantivärdet år 1- 5	Avdrag om konso- lideringen är under 100 procent	-	-
Folksam Liv/SAF-LO Avtalspension	Ingen	700 kr	Ingen	Avdrag om konso- lideringen är under 108 procent	300 kr för att täcka övriga kostnader	-
Handelsbanken Liv	500 kr	Ingen	En procent av det flyttbara pen- sionskapitalet	-	Ev. kvarvarande startkostnad	-
KPA Pensions- försäkring	Ingen	700 kr	Två procent av pensionskapitalet	-	-	-
Länsförsäkringar Liv	Ingen	Avtalspension 400kr Övriga 1000 kr	Avtalspension: ingen Övriga: ***	För traditionell förvaltning: Av- drag om konsoli- deringen är under 100 procent	Kostnad för ev. läkarutlåtande	-
Nordea Liv & Pension	Ålderspension med traditionell förvaltning: 2000 kr	750 kr	2,5 procent av pensionskapitalet år 2 och 3, därefter avtrappad med en halv procent- enhet vart tredje år, ned till nivån 1 procent	-	-	-
Nordea Livför- säkring II	Ingen	Avtalspension SAF-LO 500 kr Övriga 750 kr	Avtalspension SAF-LO, ingen. Övriga: 5 procent av pensionskapi- talet år 2 och 3, därefter avtrappad med två procent- enheter vart annat år, ned till nivån 1 procent	-	-	-
Nordnet Pen- sionsförsäkring	Ingen	250 kr	Ingen	-	Kostnad för ev. läkarutlåtande	-
Robur Försäk- ring	Ingen	500 kr	Ingen	-	-	-
SalusAnsvar Liv	500 kr	Ingen	0,5 procent av pensionskapitalet	Avdrag om konso- lideringen är under 100 procent	-	-

Skandia Liv	Ingen	Avtalspension: 500 kr Övriga 800 kr	Avtalspension: två procent år 1-9, en procent år 10-15 Övriga: Åtta procent av pensionskapitalet år 1, därefter avtrappad med en halv procent per år tills A-avgiften blir 0	Avdrag om konso- lideringen är låg	-	-
SPP Liv	500 kr	Ingen	En procent av pensionskapitalet	-	-	-

***Friplan/Avtal med löpande premiebetalning: År 2, 7 %, år 3, 4 %, år 4, 3 %, år 5, 2 % och därefter 1 % av värdet Friplan/Avtal tecknad som engångsbetalad: År 2, 3 %, år 3-4, 2 %, och därefter, 1 %. Extra garantiavgift vid förvaltning Nya Världen: År 1-5, 0 %, år 6, 5 %, år 7, 4 %, år 8, 3 %, år 9, 2,5 %, år 10, 2 %, år 11, 1,5 %, år 12, 1 %, år 13, 0,75 %, år 14, 0,5 %, år 15, 0,25 % och därefter 0 %

D. Avgiftsbestämd tjänstepensionsförsäkring, fondförsäkring

	Minimiavgift	Fast avgift	Rörlig avgift	Övriga avgifter	Övrigt
AMF Pension/ Alternativ ITP och Tjänstepension	Ingen	Externt 1000 kr Internt 500 kr	Ingen	Upplupna avgifter och skatter	-
AMF Pension/ Avtalspension SAF-LO och Livsarbetspension	Ingen	500 kr	Ingen	Upplupna avgifter och skatter	-
AMF Pension/ Engångsbetalad Tjänstepension	Externt 1000 kr Internt 500 kr	Ingen	Externt 0,5 procent av pensionskapitalet Internt 0,25 procent	Upplupna avgifter och skatter	-
AMF Pension/ Pro Alternativ ITP och ProTjänstepension	Externt 1500 kr	Internt 500 kr Externt 1500 kr för o m år 8	Externt 1,5 procent av pensionskapitalet under år 1-7.	Upplupna avgifter och skatter	-
AMF Pension/ Pro Engångsbetalad Tjänstepension	Externt: 1500 kr	Internt 500 kr Externt 1500 kr t.o.m. år 5	Externt en procent av pensionskapitalet under år 1-4.	Upplupna avgifter och skatter	-
Danica Fondförsäkring	Ingen	Ingen	Ingen	Upplupna avgifter och skatter	-
Folksam Fondförsäkring/ Individuella tjänstepensioner och alternativ ITP	Ingen	700 kr	Löpande premie: tio procent av fondvärdet år 1-5, fem procent år 6-10. Engångspremie: fem procent av fondvärdet år 1-5	-	-
Folksam LO Fondförsäkring/ SAF-LO Avtalspension	Ingen	700 kr	Ingen	2000 kr för att täcka övriga kostnader	-

SEB Trygg Liv Fondförsäkring	Ingen	1 000 kr	Avtalspension SAF-LO: ingen avgift. Övriga: År 1-5: En procent av fondvärdet om premieavgift har betalats Annars avtrappat 4/3, 25/2, 75/2,25/2 procent för resp. år 1-5	Upplupna avgifter och skatter	-
Handelsbanken Liv	500 kr	Ingen	En procent av det flyttbara fondvärdet	-	-
KPA Fondförsäkring..	Ingen	700 kr	Två procent av det flyttbara fondvärdet	-	-
Länsförsäkringar Fondliv	Ingen	Avtalspension 400kr Övriga 1000 kr	Avtalspension: ingen Övriga: *****	Kostnad för ev. läkarutlåtande	-
Nordea Liv & Pension	2000 kr	-	År 2-3: en procent av det flyttbara fondvärdet, därefter ingen procentuell avgift.	-	-
Nordea Livförsäkring I I	Ingen	500 kr	ingen	-	-
PP Pension Fondförsäkring	Ingen	Ingen	Ingen	Ingen	-
Robur	Ingen	500 kr	Ingen	-	-
Skandia Försäkringsaktiebolag /koncept	Ingen	800 kr	Åtta procent av det flyttbara fondvärdet år 1, därefter avtrappad med en halv procent per år tills avgiften blir 0	Upplupna riskavgifter Kostnad för ev. läkarutlåtande	Vid flytt från Avtalspensionen SAF/LO står Skandia kostnad för ev. läkarutlåtande
Skandia Försäkringsaktiebolag/ren fondbörs	Ingen	500 kr	År 1-5: Avtrappat 5/4/3/2/1 procent av det flyttbara fondvärdet för resp. år 1-5	Upplupna riskavgifter Kostnad för ev. läkarutlåtande	Vid flytt från Avtalspensionen SAF/LO står Skandia kostnad för ev. läkarutlåtande
SPP Liv Fondförsäkring	500 kr	Ingen	En procent av det flyttbara fondvärdet	-	-
Svensk Handel Fondförsäkring	500 kr vid flytt genom Fora	Ingen: vid flytt genom Fora, övriga: 1000 kr per flyttföreläse	En procent av det flyttbara fondvärdet vid flytt genom Fora. Annars avtrappat 3 / 2,5 / 2 / 1,5 / 1 / 0,5 procent av pensionskapitalet för 2 / 3 / .. /7 år efter nyteckning	400 kr för ev. läkarutlåtande vid flytt genom Fora	Ingen premie avgift vid flytt av kapital från Svensk Handel Fondförsäkring till Svensk Handel Pensionskassa
*****Friplan/Avtal med löpande premiebetalning: År 2, 7 %, år 3, 4 %, år 4, 3 %, år 5, 2 % och därefter 1 % av värdet Friplan/Avtal tecknad som engångsbetalad: År 2, 3 %, år 3-4, 2 %, och därefter, 1 %.					

E. Förmånsbestämd tjänstepensionsförsäkring

	Minimiavgift	Fast avgift	Rörlig avgift	Avgift som beror på aktuell kollektiv konsolidering	Övriga avgifter	Övrigt
Skandia Liv	Ingen	Avtalspension: 500 kr Övriga 800 kr	Avtalspension: två procent år 1-9, en procent år 10-15 Övriga: Åtta procent av pensionskapitalet år 1, därefter avtrappad med en halv procent per år tills avgiften blir 0	Avdrag om konsolideringen är låg	-	

6. Hur lång tid tar det från att begäran om flytt inkommit till dess att flytten senast måste genomföras av bolaget?

	A	B	C	D	E
	Individuell pensionsförsäkring, traditionell	Individuell pensionsförsäkring, fondförsäkring	Avgiftsbestämd tjänstepensionsförsäkring, traditionell	Avgiftsbestämd tjänstepensionsförsäkring, fondförsäkring	Förmånsbestämd tjänstepensionsförsäkring
Alecta	-	-	-	-	Så snabbt som möjligt
AMF Pension	Två månader	Två månader	Två månader*	Två månader*	-
Avanza Pension	Så snabbt som möjligt	-	Så snabbt som möjligt	-	-
Danica Fondförsäkring	-	Fem arbetsdagar	-	Se B	-
Folksam Fondförsäkring	-	Tre månader **	-	Se B	-
Folksam LO Fondförsäkring	-	-	-	Tre månader **	-
Folksam ömsesidig livförsäkring	3 månader **	-	Se A	-	-
Förenade Liv	-	-	-	-	-
Handelsbanken Liv	Tre månader. Tiden kan förlängas om kapitalet är 50 miljoner eller mer	Se A	Se A	Se A	-
KP Pension	-	-	-	-	-
KPA Fondförsäkring	-	90 dagar	-	90 dagar	-
KPA Pensionsförsäkring	90 dagar	-	90 dagar	-	-
Länsförsäkringar Fondliv	-	En månad plus tio bankdagar	-	En månad plus tio bankdagar	-
Länsförsäkringar Liv	Tre månader plus tio bankdagar	-	Tre månader plus tio bankdagar	-	-

Moderna Försäkringar Liv	-	Tre månader	-	Se B	-
Nordea Liv & Pension	Tre månader	Tre månader	Tre månader	Tre månader	-
Nordea Livförsäkring I	Tre månader	Tre månader	Tre månader	Tre månader	-
Nordnet Pensionsförsäkring	En månad	-	En månad. Tiden kan förlängas vid en högfrekvent utflyttning	-	-
PP Pension Fondförsäkring	-	Så snart fondandelar sålts och med en rimlig administrations-tid därefter	-	Se B	-
Robur Försäkring	En månad	En månad	En månad	En månad	-
SalusAnsvar Liv	Tre månader. Tiden kan förlängas vid en högfrekvent utflyttning	-	Se A	-	-
SEB Trygg Liv Nya	-	Tre månader	-	Tre månader	-
SEB Trygg Liv Fondförsäkring	-	-	-	-	-
SEB Trygg Liv Gamla	-	-	-	-	-
Skandia Försäkringsaktiebolag	-	Två månader	-	Två månader	-
Skandia Liv	Två månader	-	Två månader	-	Två månader
SPP Liv	-	Tre månader. Tiden kan förlängas om kapitalet är 50 miljoner eller mer	-	Se B	-
SPP Liv Fondförsäkring	Tre månader. Tiden kan förlängas om kapitalet är 50 miljoner eller mer	-	Se A	-	-
Svensk Handel Fondförsäkring	-	Tre månader	-	Se B	-

* För AMF Pro Alternativ ITP, AMF Pro Tjänstepension och AMF Pro Engångsbetald Tjänstepension gäller 3 månader

**Om flyttning sker efter tre månader, utgår ränta för tid där efter med referensräntan minskad med 2 %

Finansinspektionens rapporter

finns på www.fi.se

- 2006:15 Oreglerade erbjudanden på aktiemarknaden
- 2006:14 Finanssektorns stabilitet 2006
- 2006:13 Warrantmarknaden – en granskning av informationen till småsparare
- 2006:12 Blancokrediter till konsumenter II – uppföljning
- 2006:11 Skatte- och försäkringsrörelseregler för livförsäkring
- 2006:10 Pensionssparandet och värdebeskeden
- 2006:9 Utvecklingen på bolånemarknaden
- 2006:8 Ordning och reda – en granskning av 150 försäkringsförmedlare
- 2006:7 Livbolagens förlusttäckning – redovisning av olika metoder
- 2006:6 Bankernas kapitalkrav med Basel 2
- 2006:5 Avgift efter prestation – en granskning av avgifter i 37 fondbolag
- 2006:4 Marknadstillsyn 2006
- 2006:3 Handel med förfallna fordringar och inkasso
- 2006:2 Företagens tillämpning av internationella redovisningsregler
- 2006:1 Fondbolagens informationsgivning
- 2005:13 Konsumenten och rådgivningen
- 2005:12 Interna affärer i livbolagen – en uppföljande granskning
- 2005:11 Från konto till konto VII
- 2005:10 Finanssektorns stabilitet 2005
- 2005:9 Hantering av klagomål i finanssektorn
- 2005:8 Företagens interna kapitalutvärdering
- 2005:7 Stärkt skydd för trafikskadade
- 2005:6 Den finansiella elmarknaden
- 2005:5 Livbolagens avgifter
- 2005:4 Blancokrediter till konsumenter
- 2005:3 Finanssektorns krisberedskap
- 2005:2 Livbolagens provisioner till försäkringsmäklare
- 2005:1 Indexobligationer – en granskning av informationen till kunderna

Finansinspektionen
Box 6750, 113 85 Stockholm
Tel 08-787 80 00
Fax 08-24 13 35
finansinspektionen@fi.se